

Ymfudo dan orfod a thrais rhywiol a thrais ar sail rhywedd: canfyddiadau prosiect SEREDA yng Nghymru

Mai 2022

SEREDA: Sexual & Gender Based Violence against Refugees from Displacement to Arrival

Contents

Crynodeb Gweithredol	3
Cyflwyniad.....	6
SGBV yng Nghymru	7
Dulliau	9
Canfyddiadau	10
Profiadau SGBV	10
Siarad am SGBV	11
Datgelu SGBV.....	11
Ffactorau sy'n cynyddu bregusrwydd i SGBV	12
Ffactorau sy'n galluogi gwydnwch	13
Modelau gweithio.....	14
Cyllid	14
Ymyriadau a Darparu Gwasanaeth.....	15
Heriau i ddiwallu angen.....	16
Monitro a chofnodi SGBV.....	17
SGBV ac integreiddio	17
Cwmpas i gefnogi goroeswyr SGBV yng Nghymru	18
Casgliadau ac argymhellion	20
Llyfryddiaeth	22

Rheoli ymchwil:

Prif Ymchwilydd SEREDA: Yr Athro Jenny Phillimore, Sefydliad Ymchwil i Uwchamrywiaeth, Prifysgol Birmingham

Cyfwelydd SEREDA Cymru: Jeanine Hourani, Prifysgol Birmingham

Tîm SEREDA Cymru: Yr Athro Sin Yi Cheung a Dr Kombola Ramadhani Mussa, Prifysgol Caerdydd

Cydweithwyr: BAWSO, Iechyd Cyhoeddus Cymru a Phartneriaeth Ymfudo Strategol Cymru

E-bost cyswllt: sereda@contacts.bham.ac.uk

Gwefan y prosiect: <https://www.birmingham.ac.uk/research/superdiversity-institute/sereda/index.aspx>

Cyllid: Hyb Cymorth ACE a Chyllid QR.

Diolchiadau: Mae Tîm SEREDA yn dymuno diolch i'r goroeswyr a'r darparwyr gwasanaeth a gymerodd ran yn yr astudiaeth hon, yn ogystal â phartneriaid a chydweithwyr y prosiect a restrir uchod. Mae'n rhaid diolch hefyd i weithwyr proffesiynol a chlinigwyr a gyfrannodd at gyd-gynhyrchu argymhellion yn ystod gweithdai aml-randdeiliaid.

Crynodeb Gweithredol

Cyflwyniad

Mae ymfudo dan orfod yn seiliedig ar rywedd gyda dynion a menywod yn profi dadleoliad mewn gwahanol ffyrdd ac mae bron i hanner ymfudwyr dan orfod y byd yn fenywod a phlant. Mae pob ymfudwr dan orfod yn agored i drais rhywiol a thrais ar sail rhywedd (SGBV) sy'n cynnwys unrhyw fath o drais boed yn gorfforol, emosiynol, rhywiol, strwythurol neu symbolaidd a achosir ar sail rolau rhywedd a briodolir yn gymdeithasol. Fodd bynnag, menywod a phlant sydd fwyaf agored i SGBV. Ceisiodd y prosiect SEREDA ddeall natur a nifer yr achosion o SGBV a brofir gan ymfudwyr dan orfod sy'n byw mewn gwledydd lloches. Mae'r adroddiad hwn yn amlinellu canfyddiadau cyfweiliadau SEREDA yng Nghymru gan ganolbwyntio ar y cyd-destun polisi Cymreig a sut y gallai goroeswyr SGBV gael eu hamddiffyn a'u cefnogi'n well yn y cyd-destun hwn.

Ymfudo dan orfod ac SGBV yng Nghymru

Mae Cymru wedi gwneud ymrwymiad gwleidyddol i amddiffyn hawliau ymfudwyr a'r rhai y mae SGBV yn effeithio arnynt. Mae fframweithiau lluosog ar waith i gefnogi arfer da wrth weithio gyda goroeswyr SGBV sy'n ymfudwyr dan orfod gan gynnwys y Strategaeth Hawl i fod yn Ddiogel, Deddf Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol (Cymru) 2015, y Cynllun Gweithredu Cydraddoldeb Hiliol, y Strategaeth Cydraddoldeb Rhywiol, y Cynllun Gweithredu LGBTQIA+ a Gweithredu ar Anabledd. Mae polisi mewnfudo wedi'i gadw i Lywodraeth y DU a all hefyd ddeddfu mewn materion sydd wedi'u datganoli felly mae tensiynau ynghylch y camau y gellir eu cymryd yng Nghymru i liniaru effeithiau polisi'r DU.

Yn 2019, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru y byddai Cymru yn dod yn "Genedl Noddfa" gyntaf y byd. Mae'n dilyn argymhellid Llywodraeth Cymru i'r Senedd i beidio â chydysynio i Fil Cenedligrwydd a Ffiniau'r DU yn ei ffurf bresennol oherwydd y bydd yn cynyddu bregusrwydd yn arbennig i fenywod ymfudol. Mae'r Cynllun yn cynnwys cyfres o gamau gweithredu gyda'r bwriad o wella bywydau ceiswyr lloches yng Nghymru. Mae'n cynnwys ymrwymiad i gefnogi goroeswyr SGBV ac yn pwysleisio pwysigrwydd diwallu anghenion ceiswyr lloches a ffoaduriaid. Roedd adroddiad Uncharted Territory [Tiriogaeth Anhysbys] (2013), yn cynnig man cychwyn i ddeall sut mae Cymru'n delio â thrais yn erbyn menywod a merched mudol, ffoaduriaid a cheiswyr lloches. Roedd yr Adolygiad o'r Adroddiad dilynol (2021) yn rhoi trosolwg o ddeddfwriaeth a pholisi mwyaf perthnasol Llywodraeth y DU a Chymru, gan adolygu i ba raddau y gweithredwyd ar argymhellion adroddiad 2013. Mae'n nodi, er bod cynnydd wedi'i wneud, bod angen camau gweithredu i ddiwallu anghenion y rheini sydd â ddedfwriaeth Dim Hawl i Gael Arian Cyhoeddus (NRPF), meithrin gallu cyrrff cyhoeddus i gefnogi dioddefwyr ymfudol dan orfod oherwydd trais ar sail rhywedd, a mynd i'r afael â'r ynysu a brofir gan fenywod ymfudol, ffoaduriaid a cheiswyr lloches yng Nghymru.

Mae ymrwymiad gwleidyddol a'r strategaethau a amlinellwyd yn golygu bod lle i bartneriaeth

ag awdurdodau cyhoeddus, llywodraeth leol a Llywodraeth Cymru. Fodd bynnag, gall cyflawni ymrwymadau gael ei danseilio gan y ffaith bod mewnfudo wedi'i neilltuo i lywodraeth y DU.

Dulliau

Cynhaliwyd cyfweiliadau lled-strwythuredig rhwng Chwefror a Mawrth 2022 gyda 13 o oroeswyr SGBV ymfudol dan orfod, a 13 o randdeiliaid a oedd yn ddarparwyr gwasanaeth a weithiodd gyda goroeswyr SGBV mewn saith sefydliad gwahanol. Roedd yr holl oroeswyr SGBV ymfudol dan orfod a darparwyr gwasanaethau wedi'u lleoli yng Nghymru. Roedd y goroeswyr a gyfwelwyd i gyd yn fenywod o un ar ddeg o wahanol wledydd yn Asia, Affrica a De America. Derbyniwyd cymeradwyaeth foesegol gan Bwyllgor Adolygu Moesegol Prifysgol Birmingham ar gyfer y prosiect SEREDA.

Canfyddiadau

Roedd profiadau o SGBV yn amrywiol iawn, gan ddigwydd ar draws amser a lle yn nwylo gwahanol gyflawnwyr. Roedd profiadau'r goroeswyr yn cynnwys priodas dan orfod a phriodas gyda phlentyn, FGM neu fygythiadau o FGM a gyfeiriwyd at blant benywaidd, trais rhywiol o fewn gwlad wreiddiol gan unigolion neu grwpiau, tystio i ymosodiad rhywiol, SGBV wrth gludo, beichiogrwydd trwy dreisio, bygythiadau marwolaeth yn gysylltiedig â hunaniaeth rywol, masnachu rhyw a cham-drin wedi'i gyfeirio at fenyw a roddodd enedigath i blentyn anabl. Fe wnaeth dau ddyn adrodd straeon am fasnachu mewn pobl a chaethwasiaeth fodern. Bu'n rhaid i un dyn ffoi o'i wlad enedigol oherwydd ei fod wedi gwrthod caniatáu i'w ferched gael eu archoll. Roedd dioddefwyr masnachu mewn pobl a chaethwasiaeth fodern a goroeswyr a oedd yn ffoi rhag trais rhyngbersonol yn parhau i fod mewn perygl o gael eu hecsbloetio neu eu cam-drin yng Nghymru.

Profodd nifer o ymatebwyr aflonyddwch hiliol. Roedd ceiswyr lloches a cheiswyr lloches a wrthodwyd yn destun trais strwythurol, yn byw mewn tlodi, mewn amodau tai gwael iawn gyda mynediad cyfyngedig iawn at waith neu astudio. Roedd llawer yn byw mewn cyflwr hirfaith o ansicrwydd wrth aros am gyfnodau hir i gael

penderfyniad ar eu cais am loches ac yn byw mewn ofn o gael eu halltudio.

Yng Nghymru nid oedd gan ddarparwyr unrhyw iaith gyffredin i siarad am SGBV gan ddefnyddio amrywiaeth o dermau gwahanol yn dibynnu ar gylch gwaith eu gwaith. Nid oedd rhai sefydliadau'n siŵr pa derminoleg i'w defnyddio. Fe wnaeth goroeswyr adrodd am normaleiddio trais o fewn eu gwlad wreiddiol gyda rhai'n ansicr beth oedd yn gyfystyr â thrais.

Hwyluswyd datgelu pan oedd goroeswyr yn teimlo'n ddiogel ac y gallent ymddiried yn y gwasanaethau. Gallai gymryd misoedd a'r gallu i gynnig gwasanaethau sy'n sensitif i rywedd a thrawma i alluogi pobl i feithrin digon o ymddiriedaeth i rannu eu profiadau. Roedd cydleoeli gwasanaethau a hyfforddi staff i gael sgysiau sensitif hefyd yn ddefnyddiol. Roedd angen i oroeswyr LGBTQIA+ ddatgelu hunaniaeth rhywedd neu rywioldeb cyn gynted â phosibl er mwyn hwyluso cael eu lletya mewn llety diogel.

Rhodddwyd goroeswyr mewn perygl o SGBV oherwydd amseroedd aros hir a phrosesau lloches anodd, statws fisa ansicr; tai annigol neu amhriodol; profiadau negyddol ag awdurdodau a diffyg ymddiriedaeth mewn awdurdodau; anghydbwysedd grym gyda chyflawnwyr a diffyg dealltwriaeth neu ymwybyddiaeth o drais, hawliau, a'r gyfraith. Roedd y dull a'r llwybr y byddai unigolion yn teithio i'r DU yn llunio bregusrwydd i SGBV ar y ffordd gyda theithiau hir ar hyd llwybrau anffurfiol yn arbennig o beryglus. Roedd ansicrwydd ynghylch hawliadau lloches a chael eu troseddoli yn hytrach na'u hamddiffyn ar ôl cael eu masnachu'n gwaethygu trawma. Gallai amodau fisa a statws mewnffudo achosi bregusrwydd drwy gwneud goroeswyr yn ddibynnol ar gyflawnwyr. Roedd diffyg ymwybyddiaeth o hawliau'n golygu y gallai goroeswyr dreulio cyfnodau hir yn cael eu cam-drin neu eu hecsbloetio heb unrhyw wybodaeth bod mecanweithiau i gefnogi eu hamddiffyn.

Galluogwyd goroeswyr i fod yn fwy diogel neu i wella pan oedd ganddynt ddewis yn eu bywydau, y pŵer i adael perthnasoedd camdriniol, a phan y gallent gael mynediad at wasanaethau wedi'u llywio gan drawma. Amlygodd goroeswyr bwysigrwydd cadw'n brysur a gwneud ffrindiau. Roedd bod yn rhan o fudiad fel gwirfoddolwr neu aelod o'r gynulleidfa yn cynnig llwybrau i dynnu sylw oddi ar gyfnodau aros hir. Nid oedd rhai goroeswyr yn teimlo eu bod yn wydn ac roeddent yn teimlo'n unig ac yn anobeithiol.

Dywedwyd bod Llywodraeth Cymru yn gweithredu model llywodraethu a oedd yn hwyluso gweithio mewn partneriaeth a chroesgyfeiriadau. Mae'r rhain yn cynnwys grwpiau llywodraethu sy'n ymwneud â masnachu mewn pobl a chaethwasiaeth fodern lle mae rhandeiliaid lluosog yn cael gwybod am unrhyw sefyllfaoedd o'r fath ac weithiau'n ymwneud â gwaith traws-asiantaeth. Pwysleisiodd y mwyafrif

o ddarparwyr gwasanaethau fod cydweithredu'n gweithio'n dda yng Nghymru. Fodd bynnag, cytunwyd bod prinder gwasanaethau a allai fynd i'r afael ag anghenion unigolion lleiafrifol sy'n profi SGBV. BAWSO oedd yr unig sefydliad a welwyd fel un oedd yn cynnig gwasanaeth cyfannol i unigolion o'r fath. Dywedwyd eu bod yn cael eu tanariannu'n sylweddol ac felly'n methu mynd i'r afael â maint yr angen yng Nghymru. Dywedodd darparwyr fod eu gwasanaethau'n cael eu tanariannu cymaint fel nad oeddent yn gallu diwallu holl anghenion brys y cleientiaid a gyfeiriwyd atynt ac na allent wneud fawr ddim i helpu unigolion yn y tymor hir. Roedd goroeswyr mewn ardaloedd llai amrywiol yn teimlo eu bod wedi'u hynysu ac yn profi aflonyddwch hiliol. Nododd sawl ymatebydd ymhlith goroeswyr a darparwyr gwasanaeth absenoldeb gwasanaethau iechyd meddwl priodol ar gyfer goroeswyr ymfudol dan orfod. Yn benodol dim ond un gwasanaeth oedd yn gallu gweithio gyda PTSD ac roedd cymaint o ordanysgrifio fel bod rhaid i oroeswyr aros o leiaf 18 mis. Roedd goroeswyr yn cael trafferth nodi llwybrau clir i gymorth iechyd meddwl. Hefyd, roeddent yn cael trafferth gwybod am gymhwysedd i wasanaethau, pa wasanaethau oedd ar gael a sut mae gwasanaethau'n gweithio.

Roedd diffyg sgiliau a hyfforddiant ac ymgysylltu ystyrion â chymunedau ynghylch ymfudo dan orfod ac SGBV yn golygu na allai'r rhan fwyaf o sefydliadau ddiwallu anghenion poblogaethau penodol. Roedd cyfieithu deunyddiau'n brin ac nid oedd staff yn cael eu cefnogi i ddatblygu cymhwysedd diwylliannol. Ni chynrychiolwyd unrhyw bobl â phrofiad bywyd o ymfudo dan orfod ar fyrddau iechyd lleol gan arwain at ddiffyg ymwybyddiaeth o anghenion. Ymhellach, nid oedd llawer o ddealltwriaeth ymhlith darparwyr am y stigma sy'n gysylltiedig â siarad am drais. Nid oedd gan sefydliadau wybodaeth am sut i nodi, cefnogi ac atgyfeirio ynghylch caethwasiaeth fodern ac nid oedd llwybrau atgyfeirio'n glir. Fe wnaeth y diffyg cyffredinol o gapasiti ac arbenigedd ynghylch ymfudo dan orfod ac SGBV yng Nghymru waethygu'r gorddibyniaeth ar BAWSO. O ran monitro a chofnodi SGBV, dadleuodd darparwyr gwasanaeth fod angen systemau gwell o ran monitro mynediad a phennu angen. Ar hyn o bryd, dim ond ar sail faint o bobl sy'n cyrchu gwasanaethau y caiff angen ei asesu, ag ychydig o ddata yn unig ar gael ar anghenion nas diwallwyd.

Yng Nghymru mae polisi'n gwyro i ffwrdd o'r DU yn yr ystyr y deallir bod integreiddio'n dechrau wrth gyrraedd. Serch hynny, soniodd y rhai heb ganiatâd i aros am amhosibilrwydd integreiddio pan na chânt ddewis ble i fyw, a chyfleoedd cyfyngedig iawn i weithio, astudio neu ddysgu'r iaith oherwydd y modd y mae'r Swyddfa Gartref yn rheoli'r llety lloches a'r trefniadau gwasgaru. Waeth beth fo'u statws, mae profiadau o drais yn gwneud integreiddio yn arbennig o heriol. Gall trawma corfforol a seicolegol ei gwneud yn anodd cymryd rhan mewn gwaith neu astudio gyda goroeswyr weithiau'n ei chael yn anodd meithrin cysylltiadau cymdeithasol rhag ofn cael eu

stigmatiddio fel goroeswr SGBV. Soniodd y rhan fwyaf am yr effaith wanychol ar eu hiechyd a'u lles o orfod dibynnu ar y system lloches pan oeddent am fod yn annibynnol. Fel y nodwyd uchod, roedd profiadau o aflonyddwch hiliol yn gadael i oroeswyr deimlo na fyddai'n bosibl teimlo eu bod yn perthyn i Gymru.

Nid oes gan Gymru gyfrifoldeb datganoledig dros bolisi mewnfudo a lloches, serch hynny mae natur ddatganoledig polisi iechyd a thai yn golygu bod potensial i ddatblygu polisi ac ariannu arferion ar gyfer goroeswyr SGBV ymfudol dan orfod waeth beth fo'u statws mewnfudo. Er bod Llywodraeth Cymru wedi cydnabod bod angen gwella'r ymatebion presennol i fasnachu mewn pobl a chaethwasiaeth fodern, mae potensial hefyd i wella gwasanaethau ar gyfer goroeswyr SGBV eraill. Mae'r rhain yn cynnwys defnyddio Deddf Trais yn Erbyn Menywod, Trais Domestig a Thrais Rhywiol (VAWDASV) (Cymru) 2016, fel offeryn deddfwriaethol y gellir ei ddefnyddio i eirioli dros fwy o gymorth i oroeswyr, a pharhau â'r mesurau a gyflwynwyd ar gyfer pobl nad oes ganddynt unrhyw hawl i gael arian cyhoeddus o dan drefniadau Covid-19 "Pawb i Mewn". Awgrymwyd hefyd y dylid rhoi cylch gwaith i Bartneriaeth Ymfudo Strategol Cymru i gydlyn gwaith traws-sector i ddiwallu anghenion goroeswyr SGBV yn well. Mynegodd darparwyr gwasanaethau yng Nghymru, gan adlewyrchu ymatebion y rheini yng ngweddill y DU, bryderon ynghylch effaith debygol y Bil Cenedligrwydd a Ffiniau ar oroeswyr SGBV, yn arbennig y tebygolrwydd y bydd yn cynyddu lefelau amddifadedd a gwaith anniogel cysylltiedig a chamfanteisio rhywiol a llafur.

Casgliad ac argymhellion

I gloi, mae tystiolaeth glir bod angen cymorth ychwanegol ar oroeswyr SGBV mudol yng Nghymru. Dim ond un sefydliad sydd â'r arbenigedd i weithio gyda goroeswyr ymfudol dan orfod ac mae'r sefydliad hwn wedi'i dan-gyllido ac mae'n gweithio dros ei gapasiti. Ac eto mae amgylchedd polisi Cymru a natur ddatganoledig polisi iechyd, gofal cymdeithasol, addysg a thai yn addas ar gyfer datblygu a gweithredu mentrau ar gyfer goroeswyr ar draws sectorau. Trwy adeiladu ar y gwaith presennol ar ariannu gwasanaethau cyhoeddus sydd o fewn ei phwerau datganoledig, gallai Llywodraeth Cymru sicrhau bod pob gwasanaeth yn gallu cefnogi dioddefwyr a goroeswyr waeth beth fo'u statws mewnfudo, er enghraifft, drwy sicrhau bod cyllid ar gael i'r rheini sydd ag NRPF.

Fe wnaeth darparwyr a goroeswyr awgrymiadau ynghylch sut y gellid gwella'r ddarpariaeth yng Nghymru. Mae'r rhain yn cynnwys:

- Ariannu – cyllid hirdymor a chraidd a chyllid sy'n benodol i ddarpariaeth gwasanaeth SGBV ymfudol dan orfod, ar gyfer gwasanaethau iechyd meddwl ac i gynyddu capasiti yng Nghymru.

- Gwasanaethau ychwanegol – roedd goroeswyr am weld gwasanaethau diogel y gellir ymddiried ynddynt y gallant fynd atynt heb atgyfeiriad. Mae angen grwpiau menywod hefyd, yn arbennig mewn ardaloedd gwledig.
- Ymestyn cymorth Covid – dywedodd sawl ymatebwr fod "Pawb i Mewn" wedi arwain at rai datblygiadau defnyddiol yng Nghymru a oedd wedi lleihau bregusrwydd goroeswyr ac felly dylid ei barhau.
- Rhannu gwybodaeth – gwell rhannu rhwng adrannau Llywodraeth Cymru i alluogi cydweithio ar draws portffolios a lobïo am wasanaethau i oroeswyr SBV.
- Hyfforddiant – Er bod y Fframwaith Hyfforddi Cenedlaethol (o dan y Ddeddf VAWDASV) yn darparu hyfforddiant ar VAWDASV, galwodd pob darparwr gwasanaeth am gynnig mwy o hyfforddiant ar gaethwasiaeth fodern, masnachu mewn pobl a mathau eraill o SGBV i bob sefydliad a allai fod mewn cysylltiad ag ymfudwyr dan orfod.
- Cyfleoedd addysg a dysgu proffesiynol i newydd-ddyfodiaid – mae dosbarthiadau iaith yn grymuso goroeswyr i siarad drostynt eu hunain, mae addysg a hyfforddiant yn tynnu sylw oddi wrth drawma gofidus a'r ansicrwydd o aros am gais am loches.
- Gwell mesurau diogelu i blant - mwy o fesurau diogelu i blant sydd wedi'u masnachu i mewn i'r wlad ac i nodi unigolion sy'n cael eu masnachu fel plant.
- Tai – mwy o waith cydgyssylltiedig rhwng awdurdodau lleol Cymru a darparwyr llety'r Swyddfa Gartref i gefnogi 'paru' pobl ar gyfer tai sy'n briodol iddynt hwy, yn arbennig mamau sengl a phobl LGBTQIA+.
- Y system lloches - mae angen mwy o dryloywder ac effeithlonrwydd o amgylch prosesau lloches er mwyn lleihau amseroedd aros, mae angen i weithwyr achos fod yn fwy empathig, a dylid egluro natur y dystiolaeth sydd ei hangen (h.y. i brofi SGBV neu rhywioldeb).
- Yr hawl i weithio ac astudio – dylai fod gan y rhai yn y system lloches fynediad hawdd at waith ac astudio fel y gallant dynnu eu sylw oddi wrth drawma ac ansicrwydd
- LGBTQIA+ a Phobl Hŷn – Gwaith pellach gyda sefydliadau sy'n arwain y ffordd yng Nghymru ar ddeall anghenion y grwpiau hyn.
- Cydraddoldeb Hiliol – chwilio am gyfleoedd i gryfhau'r Cynllun Gweithredu Cydraddoldeb Hiliol ac adnewyddu'r strategaeth VAWDASV i ganolbwyntio ar ymfudwyr dan orfod ac yn arbennig y rhai sy'n cael trafferth wrth gyrchu gwasanaethau o ganlyniad i'w statws mewnfudo a gwahaniaethu hiliol.

Cyflwyniad

Mae ymfudo dan orfod yn seiliedig ar rywedd – mae menywod a dynion yn profi dadleoliad mewn gwahanol ffyrdd (Freedman 2010). Cafodd dros 82 miliwn o bobl eu dadleoli'n orfodol yn 2020, ac mae oddeutu hanner ohonynt yn fenywod (UNHCR 2021). Mae'r gwrthdaro diweddar yn yr Wcrain wedi ychwanegu tua 10 miliwn o bobl at y niferoedd hynny gyda dadleoli'n effeithio'n bennaf ar fenywod a phlant (UNHCR, 2022). Er bod menywod a merched yn wynebu gwendidau penodol pan gânt eu gorfodi i ymfudo (Rohwerder 2016; Ozcurumez et al 2018), mae dynion a lleiafrifoedd rhywiol hefyd yn agored i niwed (WRC 2020). Mae risgiau'n cynnwys bod yn fwy agored i drais rhywiol a thrais ar sail rhywedd (SGBV). Mae'r Comisiwn Ffoaduriaid Merched (WRC 2019) wedi amlygu lefelau rhyfeddol o SGBV a brofwyd gan ffoaduriaid yn ystod gwrthdaro diweddar, trwy gydol y cyfnod ffoi i ffoaduriaid, mewn gwersylloedd dros dro ac mewn canolfannau cadw mewnfwudwyr (Schlecht 2016). Mae tystiolaeth glir bod ymfudwyr dan orfod yn profi lefelau uchel o drais strwythurol a rhyngbersonol wrth iddynt ymfudo (Friedman 1992; Freedman 2016; Ozcurumez et al 2018). Fe wnaeth Hourani et al. (2021) amlygu'r ffyrdd y mae trais strwythurol yn gwaethygu risgiau a chanlyniadau trais rhyngbersonol ar draws llwybrau ymfudo a chyd-destunau ffoaduriaid.

Mae union gyfran yr ymfudwyr dan orfod sy'n adrodd am brofiadau o SGBV yn parhau i fod yn anhysbys, er ei fod yn gyffredinol yn uwch na 50% o'r holl fenywod ac wrth dangofnodi'r norm (Dorling et al. 2012; Dudhia 2020). Mae trais rhywiol a thrais ar sail rhywedd (SGBV) yn cynnwys trais rhywiol ac ymosodiadau rhywiol, yn ogystal â thrais corfforol, seicolegol neu emosiynol; priodas dan orfod; gwaith rhyw dan orfod; a gwrthod adnoddau, cyfleoedd, gwasanaethau a rhyddid i symud ar sail rolau a normau rhywedd a briodolir yn gymdeithasol (UNHCR 2011).

Ceisiodd prosiect SEREDA ddeall natur a nifer yr achosion o SGBV a brofir gan ffoaduriaid sy'n ffoi rhag gwrthdaro ac yn byw mewn gwledydd lloches. Pwrpas yr adroddiad hwn yw amlinellu'r

canfyddiadau o gyfweiliadau â goroeswyr a darparwyr gwasanaethau Cymreig ac i nodi anghenion a darpariaeth gyfredol yng Nghymru. Rydym yn dechrau trwy amlinellu'r dulliau a ddefnyddir i gasglu data cyn crynhoi canfyddiadau allweddol ynghylch natur ac effaith SGBV. Rydym yn parhau trwy amlinellu'r rhwystrau i ddatgelu a chyrchu gwasanaethau a nodi tair prif ffordd y mae systemau mewnfwudo'r DU yn rhyngweithio ag SGBV. Wedyn byddwn yn rhannu canfyddiadau ynghylch gwytnwch ac integreiddio goroeswyr SGBV cyn gosod argymhellion ar gyfer gwella darpariaeth yng Nghymru.

SGBV yng Nghymru

Er bod polisi Cenedligrwydd, Mewnfudo a Lloches wedi'i gadw i lywodraeth y DU ac felly bod ganddo ond ychydig o le i'r gweinyddiaethau datganoledig ei ymaddasu, mae rhai meysydd polisi yng Nghymru yn cynnig potensial ar gyfer camau gweithredu neu ymyriadau penodol yn ymwneud â SGBV ac ymfudo dan orfod oherwydd eu bod yn feysydd cymhwysedd datganoledig o fewn Deddf Cymru 2017, neu oherwydd bod deddfwriaeth Gymreig benodol sy'n galluogi hyn fel rhan o'r swyddogaethau sy'n cefnogi pobl yng Nghymru, waeth beth fo'u statws mewnfudo. Yng ngweddill yr adran hon rydym yn amlinellu rhai o bolisiau a deddfwriaeth allweddol Cymru a allai fod yn ddefnyddiol yn hyn o beth.

Polisiau ar Drais Rhywiol a Thrais ar Sail Rhyw ac Ymfudo dan Orfod yng Nghymru

Mae Llywodraeth Cymru yn cydnabod drwy Ddeddf Trais yn Erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol (Cymru) 2015, bod trais yn erbyn menywod yn groes i hawliau dynol ac yn achos ac yn ganlyniad i anghydraddoldeb, bod trais yn digwydd oherwydd bod unigolion yn fenywod, a bod mae menywod yn cael eu heffeithio'n anghymesur gan bob math o drais. Mae gan Lywodraeth Cymru gymhwysedd deddfwriaethol ar gyfer Trais yn Erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol drwy'r Ddeddf ac mae ganddi hefyd gyfrifoldeb datganoledig dros iechyd, gofal cymdeithasol ac addysg ymfudwyr, ffoaduriaid a cheiswyr lloches fel aelodau o gymdeithas Cymru¹. Mae gan awdurdodau lleol yng Nghymru ddyletswyddau o dan ystod o ddeddfwriaeth i gefnogi'r rhai sy'n byw yng Nghymru, gan gynnwys tai a digartrefedd a'r dyletswyddau a osodir arnynt gan Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014. Er enghraifft, mae llywodraeth y DU yn cadw'r cyfrifoldeb am letya ceiswyr lloches sy'n amddifad ac mewn llety cychwynnol neu sydd wedyn yn cael eu gwasgaru o dan y trefniadau a wnaed ar gyfer pobl amddifad o dan Ddeddf Mewnfudo a Lloches 1999. Fodd bynnag, mae gan ffoaduriaid, ceiswyr lloches ac, yn arwyddocaol, ceiswyr lloches a wrthodwyd yng Nghymru, hawl i gael triniaeth GIG am ddim o dan Ddeddf y Gwasanaeth Iechyd Gwladol (Cymru) 2006, sy'n wahanol i Loegr.

Mae cyllid i ddarparu lloches ar gyfer ymfudwyr dan orfod sy'n ddioddefwyr trais domestig, rhywiol a thrais ar sail rhywedd yn fater dadleuol a amlinellwyd mewn sesiwn frifio gan Cymorth i Fenywod Cymru. Ar hyn o bryd, dim ond ar gyfer y goroeswyr hynny sy'n profi trais a chamdriniaeth sy'n gymwys i wneud cais am y Rheol Trais Domestig, h.y. y rhai a ddaeth i mewn ar fisa priod/partner, y mae Consesiwn Trais Domestig a Chartrefol (DDVC) Llywodraeth y DU ar gael. Mae canllawiau'r Swyddfa Gartref yn nodi'n glir bod rhaid i unrhyw un sy'n profi cam-drin domestig ddod o hyd i lety diogel arall gan y darparwr llety

os ydynt yn cael cymorth yn y broses lloches, sy'n cynnwys ystyried llety lloches. Eto i gyd, mae rhwystrau i gyrchu lloches yn cynnwys yr angen i gwblhau gwaith papur i sicrhau cyllid gan y Swyddfa Gartref ar gyfer y lloches. Mae camau o'r fath yn cymryd amser, yn ogystal â'i gwneud yn ofynnol i'r darparwr arbenigol priodol sy'n angenrheidiol i ddiwallu anghenion menywod panydynt yn ymfudwyr dan orfod. Os ydynt yn geiswyr lloches aflwyddiannus, mae hyd yn oed yn fwy anodd cael darpariaeth cyllid ar gyfer lleoedd lloches, gan arwain at fenywod sydd wedi profi cam-drin, ond nad oes ganddynt fynediad at arian cyhoeddus (NRPF), yn methu â chael cymorth.

Roedd adroddiad *Uncharted Territory* [Tiriogaeth Anhysbys] (2013), yn cynnig man cychwyn i ddeall sut mae Cymru'n delio â thrais yn erbyn menywod a merched mudol, ffoaduriaid a cheiswyr lloches. Roedd yr *Adolygiad o'r Adroddiad* dilynol (2021) yn rhoi trosolwg o ddeddfwriaeth a pholisi mwyaf perthnasol Llywodraeth y DU a Chymru, gan adolygu i ba raddau y gweithredwyd ar argymhellion adroddiad 2013. Mae hefyd yn ystyried effaith y pandemig a effeithiodd yn anghymesur ar bynciau amrywiol ac ymylol. Mae'r adroddiad yn canfod bod Cymru wedi gwneud cynnydd sylweddol o ran datblygu arferion a chynllunio atebion i roi terfyn ar drais yn erbyn menywod. Serch hynny, mae'r rhan fwyaf o fenywod a merched difreintiedig yn ei chael yn anodd cyrchu gwasanaethau ac amddiffyniad. Mae *Uncharted Territory* yn nodi problemau a materion y mae angen mynd i'r afael â hwy o hyd, fel y'u hamlygwyd yn yr *Adolygiad o'r Adroddiad*. Mae'r rhain yn cynnwys:

1. Diwallu anghenion y rhai a effeithir gan ddeddfwriaeth Dim Hawl i Gael Arian Cyhoeddus (NRPF).
2. Meithrin gallu cyrff cyhoeddus i gael gwybodaeth am ddioddefwyr ymfudol dan orfod trais ar sail rhywedd a chynnig darpariaeth ar eu cyfer.
3. Mynd i'r afael â'r arwahanrwydd a brofir gan fenywod ymfudol, ffoaduriaid a cheiswyr lloches yng Nghymru drwy gefnogi datblygu mwy o wasanaethau a arweinir gan ymfudwyr.

² Dim ond cyn belled ag y mae'r pŵer yn ei roi. Er enghraifft, materion i lywodraeth y DU yw llety cychwynnol a chymorth ariannol i geiswyr lloches amddifad

Mae nifer o bolisiau Cymreig sy'n berthnasol i ymfudo dan orfod ac SGBV. Trafodir y rhain isod.

Strategaeth Yr Hawl i Fod yn Ddiogel

Cyhoeddwyd Strategaeth 'Yr Hawl i fod yn Ddiogel' gan Lywodraeth Cymru 2011-2016. Ei nod oedd mynd i'r afael â phob math o drais yn erbyn menywod. Nododd y strategaeth chwe blynedd bedwar maes blaenoriaeth allweddol: 1) atal a chodi ymwybyddiaeth o drais yn erbyn menywod a cham-drin domestig; 2) darparu cymorth i ddioddefwyr a phlant; 3) gwella ymateb asiantaethau cyfiawnder troseddol; a 4) gwella ymateb gwasanaethau iechyd ac asiantaethau eraill. Er mwyn cefnogi'r Strategaeth, lluniwyd cynllun gweithredu tair blynedd ag 89 o gamau gweithredu i'w cyflawni. Adroddwyd bod wyth deg o gamau gweithredu wedi'u cwblhau erbyn y 4^{ydd} Adroddiad a gyhoeddwyd yn 2014. Mae'r Strategaeth yn cael ei hadnewyddu yn dilyn ymgynghoriad cyhoeddus gan Lywodraeth Cymru.

Deddf Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol (Cymru) 2015

Mae'r Ddeddf hon yn ceisio sicrhau gwell ymateb gan y sector cyhoeddus i drais yn erbyn menywod, trais ar sail rhywedd, cam-drin domestig a thrais rhywiol (VAWDASV). Mae Adran 3 o'r Ddeddf yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru baratoi, cyhoeddi, ac adolygu Strategaeth Genedlaethol yn dilyn yr Etholiad Cyffredinol. Mae chwe amcan i'r "Ymgynghoriad ar adnewyddu'r Strategaeth Genedlaethol trais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol ar gyfer 2022 i 2026", a gyhoeddwyd ar 7 Rhagfyr 2021. Mae'r chweched amcan arfaethedig yn amlinellu pwysigrwydd darparu mynediad cyfartal i wasanaethau i bob dioddefwr. Mae hefyd yn amlygu pwysigrwydd edrych ar VAWDASV trwy safbwynt croestoriadol.

Cynllun Cenedl Noddfa

Yn 2019, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru y byddai Cymru yn dod yn "Genedl Noddfa" gyntaf y byd. Mae'r cynllun hwn wedi'i gymeradwyo gan y Cenhedloedd Unedig. Mae'n dilyn argymhelliad Llywodraeth Cymru i'r Senedd i beidio â chydysnio i Fil Cenedligrwydd a Ffiniau'r DU yn ei ffurf bresennol oherwydd bydd yn cynyddu bregusrwydd, yn arbennig i fenywod ymfudol. Mae'r Cynllun yn nodi cyfres o gamau gweithredu y bwriedir iddynt wella bywydau ceiswyr lloches yng Nghymru, gan gynnwys ymrwymiad i gefnogi goroeswyr VAWDASV, sy'n pwysleisio pwysigrwydd diwallu anghenion ceiswyr lloches a ffoaduriaid.

Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015

Yn 2015, pasiodd Cynulliad Cenedlaethol Cymru Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015. Mae'n adlewyrchu ymrwymiad cymdeithas Cymru i well ansawdd bywyd ar gyfer cenedlaethau'r presennol a'r dyfodol. Mae'r Ddeddf yn gosod saith nod sy'n mynd i'r afael â phedwar dimensiwn datblygu cynaliadwy yng Nghymru (amgylcheddol, economaidd, cymdeithasol a diwylliannol). Mae'r nodau'n berthnasol i VAWDASV. Maent yn cynnwys: Cymru lachach; Cymru Fwy Cyfartal; a Chymru o Gymunedau Cydlynol. Bydd gwasanaethau cymorth VAWDASV i bawb yn cael eu darparu drwy eu hymgorffori yng nghynlluniau gweithredu deddfwriaethau allweddol eraill: y Cynllun Gweithredu Cydraddoldeb Hiliol, y Cynllun Cydraddoldeb Rhywiol, Cynllun Gweithredu LGBTQIA+ a Gweithredu ar Anabledd. Mae deddfwriaeth berthnasol arall yn cynnwys Deddf Caethwasiaeth Fodern 2015 a'r Gorchmynion Diogelu FGM sy'n berthnasol i Gymru a Lloegr. Mae'r Consesiwn Trais Domestig Amddifad (DDVC) yn galluogi partneriaid/priodau dinasyddion Prydeinig neu'r rhai sydd â chaniatâd amhenodol i aros i gyrchu gwasanaethau.

Cafodd Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 ei dwyn ymlaen o fis Ebrill 2016 fel sail i drawsnewid gwasanaethau cymdeithasol yng Nghymru ac mae'n darparu'r fframwaith cyfreithiol ar gyfer gwella llesiant pobl sydd angen gofal a chymorth, a gofawyr sydd angen cymorth. Mae'r Ddeddf yn bwysig yng nghyd-destun ymfudo gorfodol oherwydd mae'n gosod dyletswyddau ar awdurdodau lleol, byrddau iechyd a Gweinidogion Cymru sy'n ei gwneud yn ofynnol iddynt weithio i hybu llesiant y rheini y mae angen gofal a chymorth arnynt, neu ofalwyr y mae angen cymorth arnynt; ac ar lefel leol rhaid i awdurdodau, byrddau iechyd ac ymddiriedolaethau'r GIG weithio'n agos i sicrhau bod iechyd a gofal cymdeithasol yn cael eu hintegreiddio'n well drwy fyrddau partneriaeth. Yn ddiweddarach yn yr adroddiad hwn, rydym yn nodi barn rhanddeiliaid ar sut y gellid defnyddio tirwedd polisi Cymru i helpu i wella cymorth i oroeswyr SGBV ymfudol dan orfod.

Dulliau

Cynhaliwyd cyfweiliadau lled-strwythuredig rhwng Chwefror a Mawrth 2022 gyda 13 o oroeswyr SGBV ymfudol² dan orfod, a 13 o randdeiliaid a oedd yn ddarparwyr gwasanaeth sy'n gweithio gyda goroeswyr SGBV mewn saith sefydliad gwahanol. Roedd yr holl oroeswyr SGBV ymfudol dan orfod a darparwyr gwasanaethau wedi'u lleoli yng Nghymru. Roedd y goroeswyr a gyfwelwyd yn cynnwys dynion, menywod ac ymfudwyr dan orfod LGBTQIA+ o 11 o wahanol wledydd yn Affrica, De America a De-ddwyrain Asia (gweler Tabl 1). Roedd ymatebwyr ymhlith darparwr gwasanaeth yn cynnwys clinigwyr, gweithwyr prosiect a rheolwyr o gyrff sector cyhoeddus a sefydliadau lleol, anillywodraethol.

Tabl 1 Cyfweleion sy'n Oroeswyr

		Nifer y cyfweiliadau (13)
Rhywedd	Gwryw	4
	Benyw	9
Gwlad tarddiad	Affrica	9
	De-ddwyrain Asia	2
	De America	2
	Sengl	6
Statws priodasol	Priod	4
	Wedi ysgaru/gwahanu	3
	Ceisiwr lloches	1
Statws mewnfudo	Ceisiwr lloches a wrthodwyd	12
	Sylfaenol	2
Lefel addysg	Eilaidd	1
	Trydyddol	4
	Heb ei ddatgelu	6
	Strêt	8
Hunaniaeth rywiol	Hoyw	1
	Heb ei ddatgelu	4

Cynhaliwyd pob cyfweiliad yn Saesneg. Nodwyd ymatebwyr a oroesodd drwy BAWSO. Nododd ymatebwyr eu bod yn profi SGBV wrth ateb cwestiynau sgrinio eang. Roedd y cyfweiliadau'n archwilio profiadau SGBV, hunaniaeth y cyflawnwyr, y gefnogaeth a dderbyniwyd, ffactorau sy'n llunio bregusrwydd a gwytnwch, yr help sydd ei angen ac effeithiau SGBV ar adsefydlu. Nodwyd cyfweleion a oedd yn ddarparwyr gwasanaeth ar y cyd â BAWSO, Partneriaeth Ymfudo Strategol Cymru ac Iechyd Cyhoeddus Cymru. Gofynnwyd i ddarparwyr gwasanaeth roi trosolwg o brofiadau goroeswyr, gwendidau a ffactorau gwydnwch, y gwasanaethau a ddarparwyd ganddynt, data a

monitro, a thriniaethau ac ymyriadau yn ogystal â myfyrio ar effaith SGBV ar brosesau integreiddio goroeswyr.

Derbyniwyd cymeradwyaeth foesegol gan Bwyllgor Adolygu Moesegol Prifysgol Birmingham ar gyfer y prosiect SEREDA. Cynhaliwyd pob cyfweiliad gyda chaniatâd gwybodus llawn a sicrhawyd y cyfweleion o anhysbysrwydd mewn adroddiadau, trafodaethau a chyhoeddiadau dilynol. Cafodd cyfweiliadau eu recordio a'u trawsgrifio. Cymerwyd camau i leihau'r posibilrwydd o aildrawmateiddio, a chyfeiriwyd ymatebwyr yr oedd angen cymorth arnynt at yr asiantaethau priodol.

² Rydym yn defnyddio'r term ymfudwr dan orfod i ddynodi unigolion sydd wedi profi rhyw fath o ddadleoli anwifodol. Fe'i defnyddir i symud sylw oddi wrth ddiffiniadau cyfreithiol i brofiadau unigol.

Canfyddiadau

Profiadau SGBV

Disgrifiodd darparwyr gwasanaeth profiadau SGBV y daethant ar eu traws fel rhai amrywiol ar draws gwasanaethau a gyda rhai'n cael llawer mwy o gysylltiad â goroeswyr nag eraill. Derbyniodd llawer o wasanaethau ddatgeliadau o SGBV ond nodwyd BAWSO fel yr unig sefydliad sy'n gweithio'n helaeth gyda goroeswyr ymfudol dan orfod SGBV. Pwysleisiodd pob gwasanaeth a dderbyniodd ddatgeliadau o SGBV fod pob profiad o SGBV yn wahanol. Roedd y rhain yn cynnwys SGBV a ddigwyddodd yn nwylo cyflawnwyr lluosog ar hyd y continwrm o drais o'r cyfnod cyn ymadael, trwy wrthdaro, ffoi a lloches.

Yn aml nid oedd SGBV yn cael ei ddatgelu nac yn cael sylw nes bod goroeswyr yn cael eu cyfeirio at BAWSO. Soniodd darparwyr gwasanaeth hefyd am drais teuluol neu amlygwyd bod dwyster trais yn cynyddu gyda hyd y daith. Roedd un sefydliad wedi ysgrifennu adroddiad yn amlygu pa mor annigol oedd pobl LGBTQIA+ mewn tai lloches lle mae llawer wedi bod yn destun cam-drin corfforol a geiriol, gyda menywod traws mewn perygl arbennig.

Roedd y goroeswyr a gyfwelwyd wedi profi amrywiaeth eang o fathau o drais. Roedd y rhain yn cynnwys priodas dan orfod a phriodas gyda phlentyn, FGM neu fygythiadau o FGM a gyfeiriwyd at blant benywaidd, trais rhywiol o fewn gwlad wreiddiol gan unigolion neu grwpiau, tystio i ymosodiad rhywiol, SGBV wrth gludo, beichiogrwydd trwy dreisio, bygythiadau marwolaeth yn gysylltiedig â hunaniaeth rywiol, masnachu rhyw a cham-drin wedi'i gyfeirio at fenyw a roddodd enedigaeth i blentyn anabl. Adroddodd dau ddyn straeon am fasnachu mewn pobl a chaethwasiaeth fodern ac roedd un wedi bod yn destun priodas dan orfod â menyw hŷn pan oedd yn blentyn. Bu'n rhaid i un dyn ffoi o'i wlad enedigol oherwydd ei fod wedi gwrthod caniatáu i'w ferched gael eu torri. Hefyd, roedd yn torri normau rhywedd lle'r oedd disgwyl iddo sicrhau bod menywod ei deulu'n ufuddhau iddo.

Yn fy nghymuned neu yn fy llwyth, mae cred a dywediad, a thraddodiad mai'r gŵr yw pennaeth y teulu. Maent yn credu mai dyn sy'n gyfrifol am ba bynnag benderfyniad sy'n gorfod digwydd yn y teulu. Rydym yn credu na all unrhyw fenyw gymryd cam na gwneud penderfyniad ynghylch a ddylai plentyn gael ei enwaedu ai peidio, ond bod angen caniatâd

y tad neu gyfarwyddyd neu orchymyn y tad Felly, maent yn credu, os yw fy ngwraig wedi dianc, maent yn credu yn bendant bod rhaid ei fod wedi'i seilio ar fy ngorchymyn fy hun neu ein cytundeb ar y cyd. Ac o ganlyniad i hynny, maent yn credu, pa bynnag gosb neu ganlyniad y mae hi'n ei haeddu am wneud hynny, rwyf i hefyd yn haeddu'r un peth.

Busuyi

Nid yw risgiau trais o reidrwydd yn dod i ben ar ôl i unigolion hawlio lloches. Mae dioddefwyr masnachu mewn pobl a chaethwasiaeth fodern yn parhau i fod mewn perygl o gael eu hecsbloetio. Yn ogystal, gall goroeswyr sydd wedi ffoi rhag trais rhyngbersonol yn eu gwlad wreiddiol neu o fewn Cymru barhau i fod mewn perygl os cânt eu lleoli gan gyflawnwyr. Roedd un ymatebwr yn wynebu risg barhaus y byddai eu plant yn cael eu herwgipio a'u dychwelyd i'w gwlad enedigol ar gyfer FGM. Er bod digwyddiadau wedi'u adrodd i'r Heddlu, roedd yn anodd rhagweld a allai ymdrechion i herwgipio ddigwydd yn y dyfodol.

Fe wnaeth rhywun awgrymu i mi fod rhai o fy nheulu'n bwriadu dod i'r DU, efallai i ddod i herwgipio fy mhlentyn, wn i ddim. Felly, fe wnaethom alw'r heddlu a'r gwasanaethau cymdeithasol. Felly nawr ni allant gymryd y plant allan o'r DU oherwydd eu bod wedi cael eu cofrestru gyda'r llysoedd gan ofal cymdeithasol.

Bass

Yn ogystal ag SGBV, roedd llawer o ymatebwyr yn profi aflonyddwch hiliol a oedd yn arbennig o gyffredin mewn ardaloedd ymsefydlu llai amrywiol. Trafododd nifer o ymatebwyr y trais strwythurol yr oeddent yn ei ddioddef oherwydd byw mewn tldi, gyda mynediad cyfyngedig iawn at waith neu astudio ac yn methu â gwneud hyd yn oed dewisiadau sylfaenol yn eu bywyd, h.y. ynghylch ble a gyda phwy i fyw. Waeth beth fo'u sefyllfa dywedwyd mai dim ond yn amodau byw plant ymfudol dan orfod yr oedd gan y Gwasanaethau Cymdeithasol ddiddordeb, gan adael oedolion agored i niwed yn byw mewn amodau eithriadol o wael weithiau. Fel yr adroddwyd mewn rhan arall o brosiect SEREDA, profwyd ansicrwydd fel math o drais gan adael goroeswyr yn methu â chynllunio

ar gyfer y dyfodol ac yn byw mewn ofn dychwelyd i erledigaeth.

Siarad am SGBV

Er ei bod yn bwysig bod diffiniadau'n ymgorffori gwahaniaethau mewn dulliau gweithio a chylch gwaith gwahanol sefydliadau, mae angen dealltwriaeth unedig o SGBV a all helpu i gryfhau ymatebion ar draws gwasanaethau. Fe wnaethom ganfod nad oedd unrhyw iaith gyffredin yn cael ei defnyddio gan sefydliadau yng Nghymru i drafod SGBV. Roedd y derminoleg a ddefnyddiwyd yn dibynnu ar natur y sefydliad a rôl yr unigolyn a gyfwelwyd gennym. Roedd BAWSO o'r farn bod SGBV wedi'i ymgorffori yn y dangosyddion cymdeithasol ym maes iechyd, felly roedd yn ystyried diffyg tai neu gymorth cyfreithiol hefyd yn SGBV. Roeddent hefyd yn cyfeirio at fathau penodol o brofiad h.y. priodas dan orfod neu drais domestig. Roedd y rhai a oedd yn gweithio i Lywodraeth Cymru mewn rhyw fodd yn tueddu i ddefnyddio'r ymadrodd trais yn erbyn menywod, cam-drin domestig, a thrais rhywiol (VAWDASV) y dywedwyd ei fod yn gweithredu fel term ymbarél sy'n cwmpasu niweidiau penodol. Roedd sefydliadau sy'n canolbwyntio ar gaethwasiaeth fodern a masnachu mewn pobl yn defnyddio'r ymadroddion hynny i gyd-fynd â chylch gwaith eu gwaith. Roedd un sefydliad yn defnyddio trais domestig a rheolaeth orfodol, gan gredu bod pob math o drais yn ffitio o dan yr ymbarél hwn gan fod pob math o drais, fel camddefnydd o bŵer, yn fath o orfodaeth. Dywedodd rhai sefydliadau eu bod yn ansicr pa ymadroddion i'w defnyddio ac yn tueddu i gyfnwedd terminoleg. Roedd y sefydliadau hyn yn tueddu i gyfeirio pob achos ymlaen at BAWSO.

Ymhlith y goroeswyr, mynegodd llawer fod trais yn cael ei normaleiddio yn eu cymunedau neu eu gwlad wreiddiol. Roedd y derbyniad hwn o drais fel arfer yn ei gwneud yn anodd ceisio amddiffyniad. Er enghraifft, dywedodd ymatebwyr a oedd wedi profi neu ddianc rhag FGM nad oedd deddfau yn erbyn FGM yn cael eu gweithredu oherwydd bod cymdeithas yn gyffredinol o blaid torri. Dywedodd llawer na fyddent yn trafod SGBV o fewn eu cymunedau oherwydd y stigma ynghylch ymosodiad rhywiol. Esgusododd goroeswr arall y cyflawnwr a wnaeth ei gaethiwo, gan ddadlau ei fod yn ddiolchgar am gael dillad, bwyd a rhywle i aros yn y DU. Nid oedd rhai goroeswyr yn gweld profiadau o drais fel trais, hyd yn oed wrth drafod digwyddiadau yn ystod y cyfweiliad.

“ Mae rhywun wedi ymosod arna i. Fel, maent yn dwyn pethau oddi wrthyf mewn mannau cyhoeddus. Rwyf wedi profi lladrata. Ai trais yw hwnna?

Lisa

Datgelu SGBV

Hwyluswyd datgelu pan oedd goroeswyr yn teimlo'n ddiogel ac y gallent ymddiried yn y gwasanaethau. Adeiladwyd ymddiriedaeth trwy ddiwallu anghenion diwylliannol a chrefyddol, gan ddefnyddio dull wedi'i lywio gan drawma, a rhoi'r amser sydd ei angen ar bobl o ran hyd eu penodiad ond hefyd am hyd eu cefnogaeth gan sefydliad. Soniodd BAWSO am sicrhau bod y gwasanaethau a ddarperir yn cael eu hymwreiddio mewn ffordd ddiwylliannol ddiogel a pherthnasol, er enghraifft trwy sicrhau bod anghenion crefyddol yn cael eu diwallu er mwyn meithrin ymddiriedaeth a chefnogi datgelu yn y pen draw. Roedd rhai ymatebwyr eraill o'r farn mai BAWSO oedd yr unig sefydliad yng Nghymru a allai ymdrin â materion rhywedd, ymfudo dan orfod a thrais ar yr un pryd. Roedd y rhan fwyaf o ymatebwyr yn cydnabod bod anghenion goroeswyr wedi newid dros amser. Yn y cyfnod ar ôl cyrraedd, roedd y rhan fwyaf yn canolbwyntio ar ddiwallu anghenion sylfaenol megis tai. Roedd un ymatebydd o Lywodraeth Cymru'n teimlo y gallai diwallu'r anghenion hynny ac yna “gadael y drws ar agor” annog pobl i ddatgelu yn ddiweddarach. Dywedodd un o ymatebwyr y GIG fod cyswllt mynych ag unigolion h.y. trwy frechiadau ac ymgynghoriadau ynghyd ag ymarfer sy'n seiliedig ar drawma yn meithrin ymddiriedaeth mewn fudwyr dan orfod ac felly'n cefnogi'r rhai a allai fod wedi profi SGBV i ddatgelu pan ydynt yn barod.

Dywedwyd bod cydleoli gwasanaethau'n fecanwaith effeithiol i annog datgelu wrth i oroeswyr ddod yn gyfarwydd â lleoliad a'r bobl sydd ynddo. Roedd consensws bod angen hyfforddiant ar ddarparwyr gwasanaethau i allu cael “sgyrsiau sensitif” ac i wybod sut i ymateb i ddatgelu. Dywedwyd wrthym fod rhai unigolion wedi datgelu i sefydliadau yn fuan ar ôl cyrraedd Cymru ond ni wnaethpwyd atgyfeiriad, gan eu gadael heb gymorth arbenigol. Fe wnaeth un sefydliad atgyfeirio menywod nad oedd wedi datgelu ar ôl “cael teimlad” nad oedd rhywbeth yn iawn.

“ Rydym yn rhoi ychydig mwy o amser i bobl (apwyntiadau hirach) ac rydym wedi cydleoli gweithwyr cymorth y Groes Goch yn ein hadran ac mae dwy o'r rheini'n fenywod, ac mae un ohonynt yn siarad Somalieg ac mae un ohonynt yn siarad Arabeg ac mae gan ddau ohonynt hefyd brofiad byw o geisio lloches, ac mae ganddynt bellach statws ffoadur, ac felly credaf bod y ffaith ein

bod yn cyflogi unigolion o'r fath, gyda phrofiad byw yn ein hadran i ddangos rhyw fath o ddealltwriaeth a'n bod am glywed llais y defnyddiwr gwasanaeth yn y bôn, mae hynny wedi helpu i feithrin ymddiriedaeth enfawr.

Darparwr Gwasanaeth GIG

Er bod cytundeb ymhlith yr holl ddarparwyr gwasanaeth y dylai datgeliadau o drais ddigwydd ar gyflymder y goroeswyr, nid oedd hyn yn wir ar gyfer datgelu rhywioldeb neu hunaniaeth rhywedd. Fe wnaeth y sefydliad LGBTQIA+ ddadlau bod aros am ddatgeliad yn broblematig ac y dylid annog goroeswyr i ddatgelu eu hunaniaeth o ran rhywedd a'u rhywioldeb cyn gynted â phosibl fel y gallent gael eu gosod mewn tŷ diogel i ffwrdd o gyd-breswylwyr a allai fod yn homoffobig. Mae hyn oherwydd bod cymorth sylfaenol sydd ei angen ar unigolion LGBTQIA+, megis tai a gofal iechyd, yn dibynnu ar ddatgeliad o'r fath.

Ffactorau sy'n cynyddu bregusrwydd i SGBV

Mae nifer o ffactorau sy'n gwneud unigolion yn fwy agored i fod yn destun SGBV neu waethygu trawma SGBV. Roedd y rhain yn cynnwys amseroedd aros hir a phrosesau lloches anodd, statws fisa ansicr; tai anniogel neu amhriodol; profiadau negyddol ag awdurdodau a diffyg ymddiriedaeth mewn awdurdodau; anghydbwysedd grym gyda chyflawnwyr a diffyg dealltwriaeth neu ymwybyddiaeth o drais, hawliau, a'r gyfraith.

Roedd y dull a'r llwybr a ddefnyddiwyd gan unigolion i deithio i'r DU yn llunio bregusrwydd i SGBV ar y ffordd gyda theithiau hir ar hyd llwybrau anffurfiol yn arbennig o beryglus.

Disgrifiodd goroeswyr amseroedd aros hir iawn am hawliadau lloches, diffyg tryloywder prosesau asesu hawliadau lloches, gorfod ailymgeisio sawl gwaith, a diffyg cymorth cyfreithiol neu seicolegol priodol. Roedd yr ansicrwydd ynghylch canlyniad ceisiadau am loches a'r posibilrwydd o ddychwelyd i erledigaeth yn gadael unigolion yn byw mewn ofn o ddychwelyd am fisoedd a blynnyddoedd a effeithiodd yn ddifrifol ar eu hiechyd meddwl. Roedd un unigolyn wedi bod yn aros ers tair blynedd am gyfweliad lloches cychwynnol tra bod eraill wedi cael eu cyfweld sawl gwaith ac yn dal i aros am benderfyniad. Gwrthodwyd hawliad cychwynnol llawer ohonynt ac roeddent yn y broses o apelio. Cafodd cais un ymatebydd am loches ei wrthod sawl gwaith oherwydd nad oedd wedi darparu digon o 'dystiolaeth' ei bod yn hoyw. Fe wnaeth hi rannu luniau a fideos ond ystyriwyd bod hyn yn dal i fod yn annigonol, gan ei gadael yn rhwystredig ac yn methu â gwybod beth allai fod

yn dystiolaeth briodol.

“Y peth yw, achos mae fy achos i wedi'i ddihsbyddu felly mae'r rhan fwyaf o'r cyfreithwyr, dydyn nhw ddim wir am weithio gyda fi – maen nhw'n teimlo ei fod yn wastraff amser a hynny i gyd... Fel, achos dw i wedi cael fy ngwrthod ddwywaith, es i i'r llys un tro am apêl, mae wedi'i wrthod ac fe wnes i gais am hawliad newydd a chafodd ei wrthod hefyd felly maen nhw'n teimlo mai dim ond ceisiwr lloches arall sydd wedi methu ydw i... Dydyn nhw ddim yn credu fy mod yn hoyw. Rhoddais lawer o dystiolaeth iddynt, ond maent yn dal i ddweud nad ydynt yn credu fy mod yn hoyw. Efallai, mae'n debygol oherwydd bod gen i blentyn neu rywbeth, wn i ddim.

Tum

Disgrifiodd goroeswr arall gael ei ddal mewn dwy system: y Mekanwaith Atgyfeirio Cenedlaethol a systemau lloches ill dau'n galw am lawer o dystiolaeth nad oedd yn cael ei rhannu ar draws y systemau. Disgrifiodd eraill gyfweliadau hirfaith ac yn ystod y cyfnod hwnnw ni chawsant unrhyw gymorth er gwaethaf y disgwyl iddynt ddatgelu SGVV.

Roedd yr oedran y cafodd unigolyn ei fasnachu i'r DU yn effeithio ar ei allu i gyrchu gwybodaeth ac adnoddau. Er enghraifft, cafodd dau ymatebwr eu masnachu pan oeddent yn llai na deuddeg oed. Disgrifiwyd sefyllfaoedd lle'r oeddent wedi llithro drwy holltau'r gwasanaethau amddiffyn plant. Nid oedd y naill na'r llall yn ymwybodol eu bod heb eu dogfennu ac ar ôl i'r gwasanaethau mewnffudo ddod i wybod amdanynt, yn hytrach na chael cymorth, cawsant eu troseddoli, gan brofi trafferth i gyrchu cymorth cyfreithiol priodol ac yna'n treulio blynnyddoedd lawer mewn systemau mewnffudo heb dderbyn gofal meddygol neu seicolegol. Disgrifiodd un ymatebwr, a gafodd ei fasnachu i'r DU fel plentyn, gael ei garcharu o fewn y system cyfiawnder troseddol. Roedd disgwyl i'r ddau ddioddefwr masnachu mewn plant ddarparu tystiolaeth o fynediad i'r DU ac o gael eu masnachu nad oedd ar gael i unigolion a oedd yn cyrraedd fel plant. Roedd profiadau'r rhai yn y systemau lloches a mewnffudo wedi gwaethygu'r niweidiau presennol, gan eu gadael mewn trawma ac yn

hunanladdol. Eglurodd un goroeswr a oedd wedi'i wasgaru i ardal wledig heb unrhyw ffrindiau:

“*Dywedais wrth fy ngŵr na allaf reoli fy hun weithiau. Fe wyddoch, panwyf yn cysgu yn yr ystafell, weithiau bydda i'n meddwl fy mod i'n siarad gyda Duw a dw i'n meddwl efallai bod Duw am i mi roi diwedd ar bopeth ond dydw i ddim yn gwybod sut i gyflawni hunanladdiad - dw i ddim mor ddewr. Ond dydw i ddim yn ddigon dewr ychwaith i wynebu'r Swyddfa Gartref.*”

Pushpa

Mae'r fenyw hon yn gadael ei thŷ unwaith yr wythnos i gael bwyd a dillad gan BAWSO.

Fe wnaeth nifer o ymatebwyr dynnu sylw at y ffaith bod fisa neu statws mewnffudo unigolyn yn creu bregusrwydd. Roedd y rhain yn cynnwys:

- Y ffaith bod preswyllo yng Nghymru yn dibynnu ar aros yn briod wrth fod ar fisa priodasol. Roedd unigolion yn destun trais partner agos ac ecsbloetio llafur ond ni fyddent yn adrodd am gamdriniaeth rhag ofn cael eu cadw a'u halltudio. Yn ogystal, roedd y stigma sy'n gysylltiedig ag ysgariad yn eu gwlad wreiddiol yn golygu nad oeddent yn gallu dianc rhag cam-drin trwy ddychwelyd.
- Dioddefwyr sy'n rhwym i bartneriaid camdriniol sy'n ymgeiswyr arweiniol mewn cais am loches.
- Roedd ceiswyr lloches heb eu dogfennu neu wedi'u gwrthod heb fynediad at arian cyhoeddus yn agored i gaethwasiaeth fodern.

Roedd natur llety lloches yn cael ei ystyried yn arbennig o broblematig i unigolion LGBTQIA+ a oedd yn wynebu risg o ymosodiadau homoffobig pe byddai eu hunaniaeth rywiol yn cael ei datgelu. Yn ogystal, roedd y lefelau isel o gymorth lloches, y cydnabyddir yn eang ei fod o dan y llinell dlodi, neu ddiffyg mynediad at unrhyw arian parod ar gymorth Adran 4, weithiau'n gyrru unigolion i waith anffurfiol lle roeddent yn destun camfanteisio a cham-drin.

Nodwyd anallu i siarad Cymraeg neu Saesneg a diffyg gwybodaeth am hawliau fel ffactorau pellach sy'n atal unigolion rhag adrodd am SGBV. Roedd y rhain yn cynnwys:

- Mae normaleiddio trais mewn rhai diwylliannau'n golygu nad oedd dioddefwyr yn ymwybodol bod trais domestig (gan gynnwys rheolaeth drwy orfodaeth) yn anghyfreithlon.
- Diffyg ymwybyddiaeth bod cam-drin hiliol yn

drosedd neu ble i adrodd cam-drin o'r fath.

- Diffyg gwybodaeth am sut a ble i adrodd trais.
- Ofni y byddai adrodd trais yn tanseilio cais am loches.
- Diffyg gwybodaeth am wasanaethau cymorth.
- Anallu i ymddiried mewn awdurdodau, gyda gwasanaethau statudol yn arbennig yn profi diffyg ymddiriedaeth.

Yn olaf, amlygodd nifer o ymatebwyr y ffaith bod diffyg cymorth iechyd meddwl ar gyfer goroeswyr wedi tanseilio eu gwytnwch a'u gallu i ymgysylltu â gwasanaethau gan eu rhoi mewn perygl o gamfanteisio a thrais pellach.

“*Rwyf wedi bod yn profi llawer o broblemau, ac un ohonynt yw iechyd meddwl. Rwy'n credu mai un o'r prif bethau y gallwn ei wella yw iechyd meddwl oherwydd pan ydych yn dod yma, er enghraifft, pan oeddwn yn gadael yn fy mamwlad, roedd gyda fi, fe wyddoch, fy ngyrfa, fy ffrindiau, fy nheulu, hefyd, fy ngyrfa. diwylliant, fy mwyd, fy iaith, fy math o fynegi... pan ydych chi'n dod yma, mae fel nad oes gennych chi unrhyw nod a'ch bod chi'n canolbwyntio ar oroesi'n unig. Rydych chi mor benderfynol o oroesi, mae rhaid i chi o leiaf fwynhau iechyd meddwl da.*”

Kingsley

Ffactorau sy'n galluogi gwydnwch

Dywedodd ymatebwyr sy'n ddarparwyr gwasanaeth fod gwytnwch yn dod pan yw gan oroeswyr ddewis ac effaith yn eu bywydau, yn aml trwy ddod ar draws dulliau cymorth sy'n canolbwyntio ar y cleient neu sydd wedi'u llywio gan drawma. Amlygodd goroeswyr bwysigrwydd cadw'n brysur a cheisio datblygu sgiliau. Roedd gwirfoddoli'n rhoi pwrpas i oroeswyr a oedd yn aros am eu ceisiadau am loches, ac felly a oedd â chyfleoedd cyfyngedig i weithio neu astudio. Roeddent yn gobeithio y byddai'r profiad a enillwyd yn eu helpu i gael swydd ar ôl iddynt ennill statws. Soniodd rhai ymatebwyr am wneud ymdrech arbennig i wneud ffrindiau, gan gydnabod pwysigrwydd rhwydweithiau cymdeithasol i'w gwydnwch. Roedd gwirfoddoli'n golygu y byddent yn cyfarfod â phobl, gan deimlo'n rhan o sefydliad ac yn gwneud ffrindiau. Fe wnaeth eraill fynychu

digwyddiadau a drefnwyd gan fudiadau ymfudol, eglwys a chymunedau lleol. Defnyddiodd un unigolyn y 'modd BFF' ar Bumble a gwnaeth sawl cyfeillgarwch trwy'r ap. Pwysleisiodd un arall bwysigrwydd grwpiau cymorth i fenywod. Roedd cael ffrindiau a "chymuned" yn gwneud i oroeswyr deimlo eu bod yn perthyn pan oedd eu profiadau o'r system lloches yn golygu eu bod y tu allan i gymdeithas brif ffrwd. Gallai ffrindiau ddarparu cymorth mewn cyfnod anodd a gwneud i ymatebwyr deimlo'n llai unig.

Disgrifiodd rhai goroeswyr fod yn 'wydn' oherwydd dyma'r unig 'opsiwn' sydd ganddynt. Dywedodd llawer o oroeswyr fod eu teuluoedd yn eu cadw i fynd. Roedd y plant yn tynnu sylw, oherwydd y ffaith y gallai unigolion ganolbwyntio eu hegri ar eu cadw'n brysur, a thrwy sicrhau eu bod yn cael y bywydau gorau posibl o fewn cyfyngiadau'r system lloches. Disgrifiodd eraill barhau i ddioddef yr amddifadedd presennol yn y gobaith y byddent yn cael eu haduno â theulu eto. Soniodd rhai ymatebwyr am y gefnogaeth emosiynol a gafwyd gan bartneriaid. Yn olaf, cyfeiriodd goroeswyr at bwysigrwydd ffydd a sut yr oedd gweddio a mynychu'r eglwys yn eu galluogi i ymdopi â'u sefyllfa bresennol.

Modelau gweithio

Dywedwyd bod Llywodraeth Cymru yn gweithredu model llywodraethu a oedd yn hwyluso gweithio mewn partneriaeth a chroesgyfeiriadau. Mae'r rhain yn cynnwys grwpiau llywodraethu sy'n ymwneud â masnachu mewn pobl a chaethwasiaeth fodern lle mae rhanddeiliaid lluosog yn cael gwybod am unrhyw sefyllfaoedd o'r fath ac weithiau'n ymwneud â gwaith traws-asiantaeth, er enghraifft aeth BAWSO a'r Groes Goch gyda'r Heddlu ar gyrchoedd caethwasiaeth fodern neu masnachu mewn pobl posibl. Mae hefyd amrywiaeth o grwpiau o fewn strwythur rhanbarthol VAWDASV a strategaethau lleol sy'n cael eu sefydlu i weithio ar ystod o faterion VAWDASV. Maent yn mabwysiadu ymagwedd leol o ran cyllid lle cynhelir asesiadau ar lefel leol, ac mae cynlluniau cyflawni'n cael eu paratoi sy'n nodi anghenion lleol. Fodd bynnag, mae'r ymagwedd yn dibynnu ar gefnogaeth gan awdurdodau lleol, ac efallai na fydd hynny'n dod i law. Mae Llywodraeth Cymru hefyd yn ariannu hyfforddiant i helpu sefydliadau i gydnabod VAWDASV o dan eu Fframwaith Hyfforddi Cenedlaethol.

Pwysleisiodd y mwyafrif o ddarparwyr gwasanaethau fod cydweithredu'n gweithio'n dda yng Nghymru o ran cydweithio a chroesgyfeirio. Rhoddwyd llawer o enghreifftiau i ni o gydweithio effeithiol.

“Byddwn i'n dweud bod gwaith partneriaeth yn eithaf tynn, felly byddwn i'n gweithio gyda (sefydliadau) statudol

a gwirfoddol ac mewn rhai meysydd mae gennym berthynas waith dda iawn gyda'r gwasanaeth prawf.

Darparwr Gwasanaeth Cyngor
Ffoaduriaid Cymru

Derbyniodd BAWSO atgyfeiriadau gan yr heddlu, gan sefydliadau eraill nad oes ganddynt brofiad o weithio gyda dioddefwyr mân a derbyniodd hefyd hunan-atgyfeiriadau. Mae pob person newydd yn cael ei asesu ac yna'n cael ei frysennu yn seiliedig ar anghenion. Bydd rhai yn cael cynnig gwasanaethau brys. Maent yn cyfeirio allan ar gyfer cwnsela, gofal meddygol sylfaenol, gwersi iaith a thai. Ariennir NHS2 i gynnal sgrinio iechyd gyda cheiswyr lloches sydd newydd gyrraedd ac mae'n derbyn atgyfeiriadau'n uniongyrchol gan y Swyddfa Gartref. Maent wedi'u cydleoli gyda'r Groes Goch ac yn aml yn gwneud atgyfeiriadau ar draws a hefyd allan i BAWSO. Fe wnaeth sefydliadau eraill ddisgrifio llwybrau atgyfeirio amrywiol ac ymddengys mai BAWSO yw'r unig gyrchfan sy'n darparu ar gyfer ymfudwyr dan orfod a dioddefwyr SGBV, gyda'r holl wasanaethau eraill yng Nghymru naill ai'n arbenigo mewn cymorth trais (heb lens BAME neu fudwr gorfodol) neu wasanaethau cymorth cymdeithasol ar gyfer ymsefydlu ac ymfudwyr dan orfod (heb lens SGBV).

Cyllid

Ymddengys fod cyllid ar gyfer gwasanaethau i oroeswyr SGBV yn gyfyngedig iawn. Ariennir BAWSO o dan y Mecanwaith Atgyfeirio Cenedlaethol (NRM) ond mae llawer o'u gwaith yn cael ei wneud yn cefnogi menywod cyn ac ar ôl i oroeswyr ddilyn y llwybr NRM. Mae BAWSO hefyd yn derbyn cyllid gan Lywodraeth Cymru i gefnogi dioddefwyr VAWDASV, mae hyn yn cynnwys y rhai sy'n profi SGBV yn ogystal ag ymyrraeth gynnar, cymorth ataliol ac addysgol, rhaglenni ymyrraeth cyflawnwyr, ac ymyriadau adfer therapiwtig ar gyfer cymorth parhaus y rhai y mae VAWDASV yn effeithio arnynt. Er gwaethaf hyn, disgrifiodd BAWSO nifer o weithgareddau eraill y mae'n eu cyflawni heb gyllid gan ddadlau eu bod yn derbyn llawer o atgyfeiriadau ac yn gwneud llawer mwy am eu harian na'r rhan fwyaf o sefydliadau eraill. Maent weithiau'n gwneud cais am, ac yn cael, cyllid ar gyfer prosiectau penodol, ond mae'r rhain yn gyfyngedig o ran amser ac yn benodol i gamau gweithredu, ac nid ydynt yn cynnig yr hyblygrwydd sydd ei angen arnynt i fod yn ystwyth ac i ganolbwyntio ar yr unigolyn. Disgrifiodd dau o ymatebwyr y GIG dderbyn cyllid gan y GIG ar gyfer gweithgareddau penodol, ac roedd un ohonynt â therfyn amser. Dywedodd ymatebydd GIG arall fod Cyngorau Gwirfoddol Sirol yn gweithio gyda grwpiau cymunedol cofrestredig i alluogi mynediad at arian ond roedd yn bryderus nad yw grwpiau anffurfiol yn cael cymorth er eu bod yn cynnig

cysylltiadau pwysig â chymunedau newydd.

Gwelwyd bod natur ddatganoledig Llywodraeth Cymru yn cyflwyno cyfleoedd i fuddsoddi yng ngwasanaethau SGBV ar gyfer ymfudwyr dan orfod, gan gynnwys y rhai nad oeddent wedi'u dogfennu. Roedd cyfweleion yn teimlo bod polisi iechyd a thai datganoledig yn cynnig cyfle i helpu unigolion heb unrhyw hawl i arian cyhoeddus, fel sydd wedi digwydd yn ystod menter 'Pawb i Mewn' Llywodraeth Cymru yn ystod y pandemig Covid-19. Nododd yr Adolygiad o Dirigaeth Anhysbys hefyd lwybrau posibl i archwilio ymhellach o ran argaeledd cymorth y gellid ei ddarparu i bobl ag NRPF gan ddefnyddio Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant 2014.

Ymyriadau a Darparu Gwasanaeth

Mae sefydliadau'n darparu ystod o wahanol wasanaethau, ar y cyd ac fel sefydliadau unigol, ond dywedwyd wrthym mai dim ond gwasanaethau BAWSO oedd yn gallu cefnogi goroeswyr SGBV ymfudol dan orfod. Roedd goroeswyr SGBV yn gallu ffonio Llinell Gymorth Genedlaethol Cymru, Byw Heb Ofn, a reolir gan Gymorth i Fenywod Cymru, ond mae cymorth arbenigol o ran ymfudo dan orfod yn cael ei atgyfeirio i BAWSO. Darperir cymorth megis gwaith achos, cymorth materol, cymorth ynghylch ymsefydlu, iechyd a gwasanaethau cofleidiol eraill gan amrywiaeth o ddarparwyr. Roedd darparwyr gwasanaeth yn cynnig sgrinio iechyd a chymorth (GIG) ac atgyfeiriadau i wasanaethau eraill yn ôl yr angen. Mae un ymatebwr yn darparu cymorth ymsefydlu i newydd-ddyfodiaid ynghyd â'r rhai sy'n trosglwyddo i wasanaethau prif ffrwd ar ôl penderfyniad cadarnhaol ond sy'n gweithio fwyaf dwys gydag unigolion yn y tri mis cyntaf ar ôl cyrraedd. Ceisiodd y sefydliad hwn gynnig gwasanaethau sy'n canolbwyntio ar gleientiaid yn seiliedig ar anghenion unigolion neu deuluoedd ac yn cynnwys gwasanaethau cymorth cymdeithasol, tai a chymorth gyda'r system lloches. Fe wnaethe darparwr arall adeiladu capasiti o amgylch llais dros eiriolaeth a phobl gan gynnwys hyfforddiant ar drais a sut i weithio gyda goroeswyr SGBV a oedd wedi dioddef trawma ond nid oeddent yn gallu cynnig hyfforddiant ar gymhwysedd diwylliannol fel mater o drefn nac ar weithio gydag unigolion heb orfod troi at arian cyhoeddus.

Rhestrodd goroeswyr amrywiaeth o sefydliadau yr oeddent yn eu defnyddio i gael gwahanol fathau o gymorth. Roedd y rhan fwyaf yn cael eu lletya gan y Swyddfa Gartref yn un o'r pum ardal wasgaru sefydledig yng Nghymru. Roedd ymyriadau materol eraill yn cynnwys mynediad at fwyd ar gael mewn rhai ardaloedd drwy'r Groes Goch, Migrant Help a Byddin yr Iachawdwriaeth. Fe wnaeth un goroeswr gyrchu cymorth gan Gymdeithas Gymunedol Affricanaidd hefyd. Ychydig iawn o oroeswyr oedd wedi gallu cyrchu'r gwasanaethau iechyd meddwl sydd eu hangen

arnynt er bod James a Marie wedi canfod yn y pen draw fod ymyriadau iechyd meddwl wedi'u helpu i ddechrau gwella ar ôl profiadau masnachu mewn pobl. Soniodd ymatebydd arall am y cymorth a gafodd gan ei heglwys ac fe wnaeth sawl un amlygu pwysigrwydd y cymorth cymdeithasol a dderbyniwyd gan eu cymuned ehangach. Dywedodd Marie mai'r gefnogaeth fwyaf defnyddiol a dderbyniwyd oedd yr ymdeimlad o gymuned a pherthyn y mae hi wedi'i deimlo wrth ymgysylltu â sefydliadau LGBTQIA+ Hoops & Loops a Glitter Cymru. Canfu Imam, a oedd wedi cael ei herlid yn ei gwlad enedigol ar ôl rhoi genedigaeth i blentyn anabl, fod y gweithgareddau a'r diwrnodau allan a drefnwyd gan sefydliadau wedi ei galluogi i gadw'n brysus. Fe wnaeth y grŵp rhieni, yn yr ysgol anghenion arbennig yr oedd ei phlentyn yn ei mynychu, wneud iddi deimlo ei bod yn cael ei chefnogi ac nad yw ar ei phen ei hun. Soniodd sawl ymatebydd am bwysigrwydd cael ffrindiau a oedd wedi cael profiadau tebyg ac a allai gynnig cymorth. Cyfeiriodd Fran at bwysigrwydd dosbarthiadau iaith lleol a oedd wedi ei helpu i ddysgu Saesneg wrth wneud ffrindiau newydd. Soniodd dau ymatebydd am bwysigrwydd mynediad i'r GIG. Mewn un achos, fe wnaeth y meddyg teulu gysylltu Bab â nifer o sefydliadau lleol a oedd yn cynnig cymorth er mai prin oedd eu gwybodaeth am ymfudo dan orfod.

Nododd sawl ymatebydd ymhlith goroeswyr a darparwyr gwasanaeth absenoldeb gwasanaethau iechyd meddwl priodol ar gyfer goroeswyr ymfudol dan orfod. Yn benodol, dim ond un gwasanaeth oedd yn gallu gweithio gyda PTSD ac roedd cymaint o ordanysgrifio fel bod rhaid i oroeswyr aros o leiaf 18 mis. Roedd goroeswyr yn cael trafferth nodi llwybrau clir i gymorth iechyd meddwl. Roedd dau ymatebydd y GIG yn ymwybodol iawn o brinder gwasanaethau iechyd meddwl ar gyfer goroeswyr ymfudol dan orfod ac yn dadlau bod unigolion yr oedd angen cymorth arnynt yn cael meddyginiaeth yn hytrach na chael cymorth. Dadleuwyd y byddai buddsoddi mewn gwasanaethau iechyd meddwl wedi'u cydleoeli yn diwallu anghenion iechyd meddwl goroeswyr yn well. Byddai darpariaeth ddelfrydol yn cynnwys gwasanaeth seicoaddysg a mecanweithiau ymdopi tymor byr fel bod pobl yn datblygu sgiliau a strategaethau i ymdopi wrth gyrraedd.

“ Mae bwlch enfawr yng Nghaerdydd felly yn y pen draw yn gyffredinol nid wyf yn atgyfeirio unrhyw un sydd â PTSD i unrhyw le oherwydd does unman i gyfeirio ato... Felly, mae gen i 3 lle i atgyfeirio pobl â phroblemau iechyd meddwl. Yn gyntaf, os oes gan rywun orbyrder neu iselder neu

OCD gallaf eu hatgyfeirio i'n gwasanaeth iechyd meddwl sylfaenol, mae hynny fel haen isel iawn ar gyfer seicoaddysg, ychydig o sesiynau grŵp ac ychydig o gwnsela un wrth un. Nid ydynt yn delio â PTSD - maent yn dweud ei fod y tu allan i'w cylch gwaith oherwydd ei fod yn rhy arbenigol. Felly, gallwn wedyn eu cyfeirio at y TIMC (Timau Iechyd Meddwl Cymunedol), y CMHT lleol a'r hyn y byddent yn ei wneud wedyn yw bod rhaid iddynt eu cyfeirio at wasanaeth PTSD trydyddol sydd yng Nghaerdydd. Y rhestr aros ar gyfer hynny yw 18 mis. ”

Darparwr Gwasanaeth GIG

Yn ogystal â dymuno cael mwy o help ag iechyd meddwl roedd goroeswyr am gael cymorth cyfreithiol gwell gyda'u hawliadau lloches a chodi ymwybyddiaeth o hawliau cyfreithiol. Roedd goroeswyr yn cael trafferth gwybod am gymhwysedd i wasanaethau, pa wasanaethau oedd ar gael a sut mae gwasanaethau'n gweithio. Gan adlewyrchu canfyddiadau ymchwil gyda goroeswyr ym mhrosiect ehangach SEREDA, dywedodd ymatebwyr y byddai canlyniad cadarnhaol i'w cais am loches yn rhoi diwedd ar yr ansicrwydd yn eu bywydau ac yn eu galluogi i symud ymlaen. Dywedodd sawl goroeswr fod eu lefelau isel o Saesneg yn eu hatal rhag cyrchu gwasanaethau a hyfforddiant prif ffrwd a'u bod am fynychu dosbarthiadau iaith. Roedd gan ddau ymatebydd ddiffyg hyder i gymryd rhan mewn unrhyw weithgaredd oherwydd eu bod yn pryderu y byddent yn cael eu stigmatiddio fel goroeswyr SGBV.

Heriau i ddiwallu angen

Lefelau isel o gyllid oedd yr her fawr i ddiwallu anghenion goroeswyr. Dywedodd darparwyr eu bod yn cael eu tanariannu i ymdrin â'u llwyth achosion presennol, a'u bod yn gorfod ymateb i argyfyngau tymor byr yn hytrach na chynnig y cymorth hirdymor yr oedd ei angen ar unigolion. Ar yr un pryd, roedd cyllid ar sail prosiect yn golygu nad oedd darparwyr yn gallu bod yn adweithiol i anghenion newidiol cleientiaid, na darparu cyllid craidd digonol i sefydliadau allu cynnal gwaith hanfodol yn cefnogi goroeswyr. Nododd llawer o ddarparwyr gwasanaethau fod y galw'n fwy na'r cyflenwad o wasanaethau gan amlygu bod rhai unigolion yn cael rhywfaint o'r cymorth yr oedd ei angen tra nad oedd eraill yn gallu cael unrhyw

help o gwbl. Gwaethygydd y sefyllfa hon yn ystod y pandemig. Roedd cyllid tymor byr, weithiau am gyn lleied â blwyddyn, yn golygu bod sefydliadau wedi treulio amser gwerthfawr yn ceisio grantiau yn hytrach na helpu eu cleientiaid. Roedd eraill yn rhwym i gyfyngiadau ariannu a oedd yn golygu mai dim ond i grwpiau penodol o bobl y gallent gynnig gwasanaethau.

Disgrifiodd un ymatebydd o Lywodraeth Cymru ddiffyg cydweithredu o fewn Llywodraeth Cymru a darparwyr gwasanaethau ar lawr gwlad. Fe wnaethon nhw amlinellu'r angen i Weinidogion weithio ar draws portffolios, er enghraifft, nid oedd cysylltiad rhwng materion ymfudo dan orfod a thrais yn erbyn menywod a merched felly gallai ffoaduriaid gael eu hanghofio yn y sector VAWDASV, tra nad oedd gan y sector ffoaduriaid yr arbenigedd i ymdrin â SGBV ac ymfudwyr dan orfod. Nododd yr ymatebydd hwn ymdrech i uno pethau ond o ystyried bod gan Gymru boblogaeth fach o ymfudwyr dan orfod roedd yn anodd dadlau dros fwy o fuddsoddiad.

Roedd diffyg sgiliau a hyfforddiant ac ymgysylltu ystyrion â chymunedau ynghylch ymfudo dan orfod ac SGBV yn golygu na allai'r rhan fwyaf o sefydliadau ddiwallu anghenion poblogaethau penodol. Dywedodd ymatebwyr y GIG fod diffyg dealltwriaeth o anghenion cymunedau amrywiol a sut i ymateb mewn ffordd ddiwylliannol briodol. Roedd cyfieithu deunyddiau'n brin ac nid oedd staff yn cael eu cefnogi i ddatblygu cymhwysedd diwylliannol. Ni chynrychiolwyd unrhyw bobl â phrofiad bywyd ar fyrdau iechyd lleol gan arwain at ddiffyg ymwybyddiaeth o anghenion. Ymhellach nid oedd llawer o ddealltwriaeth ymhlith darparwyr am y stigma sy'n gysylltiedig â siarad am drais. Nid oedd gan sefydliadau wybodaeth am sut i nodi, cefnogi ac atgyfeirio unigolion a oedd yn dioddef caethwasiaeth fodern ac nid oedd llwybrau atgyfeirio'n glir. Fe wnaeth y diffyg cyffredinol o gapasiti ac arbenigedd ynghylch ymfudo dan orfod ac SGBV yng Nghymru waethygu'r gorddibyniaeth ar BAWSO a oedd yn teimlo nad oedd ganddynt unrhyw gapasiti pellach heb dderbyn cyllid ychwanegol.

“ Mae gormod o bobl yn e-bostio (fi) o bobman oherwydd maen nhw i gyd am dicio blwch yn dweud eu bod wedi estyn allan at bobl BME neu bobl ME - pa bynnag acronym rydych chi'n ei hoffi, dw i'n casáu nhw i gyd. Ond mae angen i rywun estyn allan i gymunedau oherwydd dw i'n dal i ddweud wrth y bwrdd iechyd, ni fyddwch chi'n cael cefnogaeth os nad ydych chi'n rhoi parch i'r ddwy ochr

trwy fynd allan atyn nhw (ond ni all fod dim ond fi).

Gweithiwr Llywodraeth Cymru

cof tymor byr, i gyd. y materion hynny sy'n ei gwneud yn anodd iawn eu hintegreiddio.

Darparwr Gwasanaeth GIG

Monitro a chofnodi SGBV

Roedd rhai prosesau adborth ar waith i sefydliadau wella eu gwasanaethau. Er enghraifft, cynhaliwyd sesiynau dadfrifio ar ôl cyrchoedd ynghylch masnachu mewn pobl neu caethwasiaeth fodern i alluogi asiantaethau i fyfyrion ar gryfderau a gwendidau camau gweithredu fel y gellid gwneud gwelliannau. Ar y cyfan dadleuodd darparwyr gwasanaeth fod angen systemau gwell o ran monitro mynediad a phennu angen. Ar hyn o bryd, dim ond ar sail faint o bobl sy'n cyrchu gwasanaethau y caiff angen ei asesu, ag ychydig o ddata yn unig ar gael am rwystrau i fynediad. Yn ogystal, cyfeiriodd dau ymatebydd at y ffaith nad oedd gan oroeswyr ddigon o wybodaeth am sut i adrodd am faterion megis aflonyddwch. Felly nid yw graddau'r angen nas diwallwyd yn hysbys.

SGBV ac integreiddio

Mae mwyafrif helaeth y ceiswyr lloches yn aros yn y DU naill ai ar ôl derbyn statws ffoadur, neu ganiatâd i aros, neu fel ceiswyr lloches a wrthodwyd heb unrhyw hawl i arian cyhoeddus. Mae'r Swyddfa Gartref yn pwysleisio mai dim ond gyda phenderfyniad cadarnhaol am loches y mae integreiddio'n dechrau yn y DU ac felly nid yw ceiswyr lloches a cheiswyr lloches a wrthodwyd yn cael eu cefnogi i integreiddio. Yng Nghymru, mae agweddau tuag at integreiddio'r rhai heb benderfyniad cadarnhaol yn wahanol a safbwynt polisi llywodraeth Cymru ar integreiddio yw bod integreiddio yn dechrau o'r pwynt cyrraedd. Serch hynny, soniodd y rhai heb ganiatâd i aros am amhosibilrwydd integreiddio pan na chânt ddewis ble i fyw, a chyfleoedd cyfyngedig iawn i weithio, astudio neu ddysgu'r iaith oherwydd y modd y mae'r Swyddfa Gartref yn rheoli'r llety lloches a'r trefniadau gwasgaru. Waeth beth fo'u statws, mae profiadau o drais yn gwneud integreiddio yn arbennig o heriol.

Mae trawma seicolegol, yn arbennig pan na chaiff ei drin, yn tanseilio prosesau integreiddio. Disgrifiodd goroeswyr deimladau o anobaith, lefelau uchel o orbryder, iselder, cywilydd, gorbryder, anhunedd, hunllefau a phoen corfforol yn ogystal â lefelau isel o hyder.

“Mae llawer o unigolion yn cael eu gadael ag anhwylder straen wedi trawma ac felly un o'r prif symptomau o hynny yw'r anallu i ymddiried yn neb, ac felly'r gorbryder cynyddol, yr anallu i ymlacio, yr anallu i ganolbwyntio a phroblemau

Soniodd rhai goroeswyr am broblemau corfforol megis poen cefn yn deillio o esgor dan orfod. Trafododd eraill yr angen dirfawr am gymorth seicolegol a'r diffyg cymorth o'r fath sy'n golygu nad oeddent yn gallu symud ymlaen yn eu bywydau. Roedd byw gyda phroblemau seicolegol a chorfforol yn ei gwneud yn anodd iawn canolbwyntio ar weithgareddau megis dysgu iaith, addysg a hyfforddiant a dywedodd un ymatebydd nad oedd yn gweld unrhyw bwynt mewn bywyd. Yn ogystal, roedd cywilydd a stigma'n atal unigolion rhag gwneud cysylltiadau cymdeithasol gan eu gadael yn ynysig ac yn methu â chyrchu'r cymorth cymdeithasol a gydnabyddir fel llwybr pwysig i integreiddio. Soniodd ymatebwyr eraill, yn arbennig y rhai mewn aneddiadau bach heb lawer o gymunedau amrywiol, am deimlo'n hynod o unig a heb wybod sut y gallent wneud ffrindiau. Roedd diffyg rhwydweithiau cymdeithasol yn eu hatal rhag symud ymlaen â'u bywydau. Nid oedd y ddau oroeswr caethwasiaeth fodern a oedd wedi cyrraedd y DU yn blant wedi cael mynychu'r ysgol ac felly nid oeddent yn llythrennog a oedd yn eu hatal rhag cymryd rhan mewn gweithgareddau integreiddio a chyrchu gwaith. Nid oedd unrhyw wasanaethau ar gael i'w galluogi i symud ymlaen.

Mae integreiddio'n gyfrifoldeb a rennir gyda llywodraeth leol a phoblogaethau lleol yn chwarae rhan allweddol. Fe wnaeth pum ymatebydd amlinellu profiadau o hiliaeth, a gyflawnid yn aml gan bobl ifanc neu blant, yr oeddent hwy a/neu eu plant wedi'i hwynebu yng Nghymru. Nid oeddent yn gwybod sut i ymateb i'r digwyddiadau hyn gyda sawl un yn dweud bod angen i bobl leol dderbyn addysg am sut i fyw o gwmpas ffoaduriaid gan nad oeddent wedi dod ar draws pobl o wledydd eraill o'r blaen. Mae'n amlwg y bydd bod yn destun hiliaeth yn tanseilio gallu unigolion i deimlo'n gartrefol.

“Weithiau rwy'n cerdded gyda fy mam ac mae plant yn taflu pethe atom, neu'n galw ni'n Indiaid... Un diwrnod roeddwn i gyda fy mrawd ac roedden ni'n cerdded lawr ger y llyfrgell, ac roedd dyn digartref yno ac fe ddywedodd e 'fucking Indians, ewch yn ôl i'ch gwlad'...mae'n ddrwg gennyf, dw i ddim yn gwybod a allaf ddweud y gair hwnnw... Felly ie, fe ddywedodd hynny ac roeddem yn teimlo'n ofnadwy iawn. Roedden ni'n

*newydd yn y dref, dim ond 3
blynedd yn ôl oedd hi.*

Lisa

Er bod Llywodraeth Cymru yn cymeradwyo cefnogi ceiswyr lloches i integreiddio maent wedi'u cyfyngu gan ddeddfwriaeth genedlaethol sy'n cyfyngu ar gyfleoedd i geiswyr lloches allu gweithio neu astudio. Soniodd yr unigolion hynny sydd "yn sownd" yn y system lloches am "golli blynyddoedd" drwy beidio â chael gweithio nac astudio. Soniodd unigolion sydd â sgiliau a phrofiad mewn gyrfaedd megis nyrsio am eu hofnau y byddent yn cael eu dad-sgilio pan fyddent yn cael penderfyniad cadarnhaol o'r diwedd.

*“Weithiau, mae pethau, pe
byddwn i yn fy mamwlad, mae
pethau y gallwn i fod wedi eu
cyflawni. Gallwn i fod wedi
gwneud yn well, gallwn i fod
wedi symud yn gyflymach.
Ydych chin deall? Mae cymaint
o bethau y gallwn i fod wedi
eu cyflawni. Mae bod yma am
bum mlynedd heb fawr ddim
cynnydd yn rhywbeth sy'n
boenus iawn.”*

Busuyi

Soniodd y rhan fwyaf am yr effaith wanychol ar eu hiechyd a'u lles o orfod dibynnu ar y system lloches pan oeddent am fod yn annibynnol.

Cwmpas i gefnogi goroeswyr SGBV yng Nghymru

Nid oes gan Gymru gyfrifoldeb datganoledig dros bolisi mewnfudo a lloches, serch hynny mae natur ddatganoledig polisi iechyd a thai yn golygu bod potensial i ddatblygu polisi ac ariannu arferion ar gyfer goroeswyr SGBV ymfudol dan orfod waeth beth fo'u statws mewnfudo. Er bod Llywodraeth Cymru wedi cydnabod bod angen gwella'r ymatebion presennol i fasnachu mewn pobl a chaethwasiaeth fodern, mae potensial hefyd i wella gwasanaethau ar gyfer goroeswyr SGBV eraill. Gall Llywodraeth Cymru adeiladu ar Strategaeth Caethwasiaeth Fodern y DU a chynllunio ymyriadau sy'n benodol i'r cyd-destun Cymreig gan sicrhau bod ymatebion i gaethwasiaeth fodern a masnachu mewn pobl yn fwy cydgysylltiedig ac yn cynnig llwybrau clir at gymorth ac amddiffyniad. Gall hefyd barhau i ddatblygu'r meysydd y mae Cymru wedi arwain y ffordd ynddynt yn y DU o ran datblygu llwybrau ymatebwyr cyntaf ac fel un o'r tri safle mabwysiadu cychwynnol ar gyfer profi menter gwarcheidwaid masnachu mewn plant gyda Barnado's. Soniwyd hefyd am

Ddeddf VAWDASV (Cymru), 2016 fel offeryn deddfwriaethol y gellir ei ddefnyddio i eirioli dros fwy o gymorth i oroeswyr.

Mae nifer o strwythurau yn genedlaethol ac yn lleol a allai ddarparu arweiniad a llywodraethu ychwanegol o amgylch dull integredig traws-sector o gomisiynu gwasanaethau ar y cyd ar gyfer goroeswyr SGBV. Mae'r rhain yn cynnwys y tasglu gweinidogol ar gyfer ffoaduriaid a cheiswyr lloches, Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus a'u dyletswyddau o dan Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 a threfniadau partneriaeth lleol sydd wedi'u mandadu i gydweithio gan Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014. Yng Nghymru, cafodd y strategaeth VAWDASV ei hadnewyddu'n ddiweddar a oedd yn cynnwys ymgynghoriad â chwaraewyr allweddol yn y sector. Fel rhan o hyn, cynigiwyd dull Glasbriant ar gyfer Cymru, wedi'i ysbrydoli gan ddulliau tebyg a ddefnyddiwyd ar gyfer materion polisi cymdeithasol sy'n galw am ddull cydweithredol a rhynglywodraethol sy'n dod â meysydd polisi datganoledig a rhai heb eu datganoli ynghyd. Mae'r dull Glasbriant hwn wedyn yn rhoi cyfle i fabwysiadu dull iechyd y cyhoedd at VAWDASV yng Nghymru. Er y gallai hyn arwain at well cefnogaeth a chanlyniadau i oroeswyr ymfudol dan orfod VAWDASV yng Nghymru, rhaid hefyd ystyried cymhlethdodau cyfreithiol natur ddatganoledig Llywodraeth Cymru, a'r risgiau cysylltiedig o ddarparu cymorth sydd o fewn cylch gwaith Llywodraeth Prydain.

Gellir defnyddio adnewyddiad polisi VAWDASV Llywodraeth Cymru i eirioli dros fwy o gymorth, gan ddefnyddio Deddf VAWDASV (Cymru) 2015 fel y ddeddfwriaeth sylfaenol. Gall mabwysiadu ymagwedd iechyd cyhoeddus at VAWDASV hefyd fwydo i mewn i gyfleoedd gyda'r Llywodraeth ddatganoledig; ac efallai y bydd cyfleoedd hefyd i bontio'n well rhwng cyfrifoldebau datganoledig a'r rhai heb eu datganoli ledled Cymru yn y system Cyfiawnder Troseddol os mabwysiadir yr ymagwedd Glasbriant at ymdrin â VAWDASV. Byddai dull gweithredu o'r fath yn galluogi gwaith partneriaeth agosach, integredig rhwng polisi, llywodraeth Cymru a gwasanaethau cyhoeddus ehangach yng Nghymru, mewn ffordd debyg i'r dull a ddefnyddir ar gyfer cyfiawnder ieuenctid a throseddau benywaidd. Mae'r Deddfau Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol a Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant yn annog llunwyr polisi i gydweithio a datblygu gweledigaeth strategol a gellid eu defnyddio i ddatblygu mentrau yn ymwneud ag ymfudo dan orfod ac SGBV, ond mae mwy o botensial ar gyfer newid gan ddefnyddio offerynnau polisi Cymreig. Mae Cynllun Gweithredu LGBTQIA+ Llywodraeth Cymru yn gosod yr holl gyfrifoldeb am geiswyr lloches LGBTQIA+ ar Lywodraeth y DU ond efallai y bydd cyfleoedd i weithio'n agosach gyda darparwyr llety dan gontract y Swyddfa Gartref sy'n troi at awdurdodau lleol i'w helpu i ddod o hyd i dai addas

ar gyfer ceiswyr lloches, a gallai hyn greu tai mwy diogel i geiswyr lloches LGBTQIA+.

Unwaith y bydd statws ffoadur wedi'i roi, mae Llywodraeth Cymru yn gyfrifol am sicrhau bod tai, lle y'u darperir gan yr awdurdod lleol, yn diwallu anghenion yr unigolyn. Yn yr un modd, mae'r ymgynghoriad ar y Cynllun Gweithredu Cydraddoldeb Hiliol yn nodi uchelgais i gyflawni Cymru wrth-hiliol ac yn cydnabod yr anghydraddoldeb penodol a wynebwr gan gymunedau o ffoaduriaid a cheiswyr lloches o ran addysg, gwaith teg a'r profiad o drawma a mynediad at wasanaethau iechyd meddwl. Nid yw'r cynllun yn cyfeirio at brofiad goroeswyr SGBV ar hyn o bryd.

Tynnodd ymatebwyr sylw at y ffyrdd yr oedd polisi Covid-19 Cymru wedi gwneud gwasanaethau'n fwy hygyrch yn ystod y pandemig. Fe wnaeth y Fenter 'Pawb i Mewn' wella bywydau ymfudwyr dan orfod nad oedd ganddynt hawl i arian cyhoeddus oherwydd bod gan bawb fynediad at gymorth a gwasanaethau'r llywodraeth. Roeddent yn dadlau bod cyfle yng Nghymru i eirioli dros gynnal y gwasanaethau cymdeithasol newydd hyn ar gyfer grwpiau a chan fod Llywodraeth Cymru wedi ymrwymo gwasanaethau efallai y byddai modd ymgorffori gwaith SGBV mewn ffordd sy'n gyfreithlon ac o fewn terfynau eu cylch gwaith ar gyfer mewnfudo. Awgrymwyd hefyd y dylid rhoi cylch gwaith i Bartneriaeth Ymfudo Strategol Cymru i gydlynu gwaith traws-sector i ddiwallu anghenion goroeswyr SGBV yn well.

Mynegodd darparwyr gwasanaethau yng Nghymru, gan adlewyrchu ymatebion y rheini yng ngweddill y DU, bryderon ynghylch effaith debygol y Bil Cenedligrwydd a Ffiniau ar oroeswyr SGBV yn arbennig y tebygolrwydd y bydd yn cynyddu lefelau amddifadedd a gwaith anniogel cysylltiedig a chamfanteisio rhywiol a llafur. Galwodd tri darparwr gwasanaeth a ymatebodd ar i Weinidogion Cymru barhau i wthio yn ôl ar y Bil hwn ond hefyd i eirioli dros oroeswyr SGBV. Roedd darparwyr gwasanaethau'n dadlau y dylai'r Llywodraeth wrthwynebu agweddau ar weithrediad y Bil yng Nghymru yn y ffordd yr oedd wedi gwrthod caniatáu llety a chanolfannau cadw yng Nghymru'n flaenorol.

Casgliadau ac argymhellion

Mae tystiolaeth glir bod angen cymorth ychwanegol ar oroeswyr SGBV mudol yng Nghymru. Dim ond un sefydliad sydd â'r arbenigedd i weithio gyda goroeswyr ymfudol dan orfod ac mae'r sefydliad hwn wedi'i dan-gyllido ac mae'n gweithio dros ei gapasiti. Mae unigolion ymfudol a theuluoedd sy'n ddiodefswyr cam-drin domestig, trais "ar sail anrhydedd" a'r rhai sydd ag NRPF yn aml yn ei chael yn anodd cyrchu gwasanaethau. Iddynt hwy mae cyflawni noddfa hyd yn oed yn ei ffurf fwyaf sylfaenol – lle diogel i fyw – yn llawn rhwystrau. Mae diffyg hawl a chyllid cysylltiedig yn golygu bod llawer o oroeswyr cam-drin domestig yn cael eu hamddifadu'n systematig o ddiogelwch a chymorth sylfaenol. Ar hyn o bryd mae diffyg llwybrau atgyfeirio, diffyg bron yn gyfan gwbl o wasanaethau iechyd meddwl, ac mewn rhai ardaloedd dim ond ychydig o weithgareddau a all helpu goroeswyr ynysig. Ac eto mae amgylchedd polisi Cymru a natur ddatganoledig polisi iechyd, gofal cymdeithasol, addysg a thai yn addas ar gyfer datblygu a gweithredu mentrau ar gyfer goroeswyr ar draws sectorau. Er mwyn i Gymru gyflawni ei dyhead i ddod yn Genedl Noddfa, dylai sicrhau mynediad cyfartal i ddiogelwch a chymorth sylfaenol i bob unigolyn a theulu sy'n profi trais a chamdriniaeth. Trwy adeiladu ar y gwaith presennol ar ariannu gwasanaethau cyhoeddus (addysg, iechyd, gofal cymdeithasol a thai) sydd o fewn ei phwerau datganoledig, gallai Llywodraeth Cymru sicrhau bod pob gwasanaeth VAWDASV yn gallu cefnogi diodefswyr a goroeswyr waeth beth fo'u statws mewn fudo, er enghraifft, drwy sicrhau bod cyllid ar gael i'r rheini sydd ag NRPF.

Yn yr adran ddilynol rydym yn amlinellu awgrymiadau darparwyr gwasanaethau a goroeswyr ynghylch sut y gellid gwella'r ddarpariaeth yng Nghymru. Amlinellir yr argymhellion hyn isod:

- **Cyllid** - mae angen cyllid hirdymor a chraidd a chyllid sy'n cael ei neilltuo ar gyfer darpariaeth gwasanaeth SGBV ymfudol dan orfod. Mae angen cyllid ar gyfer gwasanaethau iechyd meddwl yn ddelfrydol wedi'u cydleoli o amgylch y ddarpariaeth bresennol. Mae BAWSO yn gwneud y rhan fwyaf o'r gwaith SGBV ymfudol dan orfod yng Nghymru ond dim ond ar gyfer cyfran o'r gwaith hwn y cânt eu hariannu. Mae angen cyllid ar gyfer capasiti ychwanegol yng Nghymru ac i sefydliadau ar lawr gwlad weithredu fel cenhadon cymunedol i gefnogi mynediad cymunedol at wasanaethau.
- **Gwasanaethau ychwanegol** – roedd goroeswyr am weld mwy o wasanaethau y gallant fynd atynt heb atgyfeiriad a lle mae lle diogel y gellir ymddiried ynddo i alluogi datgeliad. Mae angen grwpiau menywod hefyd, yn arbennig mewn ardaloedd gwledig neu lai amrywiol, er mwyn i newydd-ddyfodiaid allu cyfarfod â phobl ac adeiladu rhwydweithiau cymdeithasol.
- **Ymestyn cymorth Covid** – Roedd "Pawb i Mewn" wedi arwain at rai datblygiadau defnyddiol a oedd wedi lleihau bregusrwydd goroeswyr ac felly dylid ei barhau.
- **Rhannu gwybodaeth** – mae angen gwell rhannu data rhwng adrannau Llywodraeth Cymru i alluogi cydweithio ar draws portffolios. Gallai sefydliadau hefyd ddod at ei gilydd i lobïo am wasanaethau i oroeswyr SGBV.
- **Hyfforddiant** – er bod y Fframwaith Hyfforddi Cenedlaethol (o dan y Ddeddf VAWDASV) yn darparu hyfforddiant ar VAWDASV, galwodd darparwyr gwasanaeth am gynnig mwy o hyfforddiant ar gaethwasiaeth fodern, masnachu mewn pobl a mathau eraill o SGBV i bob sefydliad sydd mewn cysylltiad ag ymfudwyr dan orfod. Gallai hyfforddiant helpu i gymryd rhywfaint o'r pwysau oddi ar BAWSO ond dim ond os caiff ei gyfuno â mwy o fuddsoddiad mewn gwasanaethau arbenigol. Dylai hyfforddiant alluogi sefydliadau i nodi trais, i ymateb yn sensitif, ac i sicrhau eu bod yn ymwybodol o lwybrau atgyfeirio. Dylid cynnig hyfforddiant ar gymhwysedd diwylliannol i sefydliadau nad ydynt yn gyfarwydd â gweithio gyda grwpiau lleiafrifol.
- **Cyfleoedd addysg a dysgu proffesiynol i newydd-ddyfodiaid** – mae dosbarthiadau iaith yn grymuso goroeswyr i siarad drostynt eu hunain, mae addysg a hyfforddiant yn tynnu sylw oddi wrth drawma a'r ansicrwydd o aros. Mae angen cyfleoedd o'r fath i helpu unigolion i gadw'n brysur wrth aros. Mae angen hyfforddiant sgiliau sylfaenol ar gyfer unigolion sydd wedi colli allan ar addysg i'w galluogi i ddal i fyny.

- **Gwell mesurau diogelu i blant** - mae angen mwy o fesurau diogelu i blant sydd wedi'u masnachu i mewn i'r wlad ac i nodi unigolion sy'n cael eu masnachu fel plant. Mae angen gwasanaethau i fynd i'r afael â'r trawma cymhleth sy'n gysylltiedig â chael eich masnachu fel plentyn.
- **Tai** - mae angen mwy o waith cydgysylltiedig rhwng awdurdodau lleol Cymru a darparwyr llety'r Swyddfa Gartref i gefnogi 'paru' pobl ar gyfer tai sy'n briodol iddynt hwy, yn arbennig mamau sengl a phobl LGBTQIA+. Dylai Llywodraeth Cymru wthio'r Swyddfa Gartref i sicrhau bod eu darparwyr yn gweithredu ar droseddau casineb sy'n digwydd o fewn tai lloches.
- **Y system lloches** - mae angen mwy o dryloywder ac effeithlonrwydd o amgylch prosesau lloches er mwyn lleihau amseroedd aros, mae angen i weithwyr achos fod yn fwy empathig, a dylid egluro natur y dystiolaeth sydd ei hangen (h.y. i brofi SGBV neu rywioldeb).
- **Yr hawl i weithio ac astudio** - dylai fod gan y rhai yn y system lloches fynediad haws at waith ac astudio fel y gallant dynnu eu sylw oddi wrth drawma ac ansicrwydd ac adeiladu eu sgiliau a'u gwybodaeth i alluogi integreiddio.
- **LGBTQIA+ a Phobl Hŷn** - Mae angen rhagor o waith gyda sefydliadau sy'n arwain y ffordd yng Nghymru fel Dewis Choice, ar ddeall gofynion y grŵp hwn i sicrhau ei fod yn cynnwys goroeswyr SGBV ymfudo dan orfod.
- **Cydraddoldeb Hiliol** - ceisio cyfleoedd i gryfhau'r Cynllun Gweithredu Cydraddoldeb Hiliol ac adnewyddu'r strategaeth VAWDASV i ganolbwyntio ar ymfudwyr dan orfod ac yn arbennig y rhai sy'n cael trafferth wrth gyrchu gwasanaethau ar gyfer SGBV a/neu sy'n destun gwahaniaethu hiliol.
- **Ymarfer sy'n seiliedig ar drawma** - mae'n rhaid i waith i ddatblygu gwasanaethau sy'n seiliedig ar drawma yng Nghymru gynnwys profiad goroeswyr SGBV - mae angen ymchwil bellach ar brofiadau adfyd a thrawma mewn perthynas â SGBV ac ymfudwyr, ffoaduriaid a cheiswyr lloches yng Nghymru.

Llyfryddiaeth

Cockburn, C. (2004) 'The Continuum of Violence: A Gender Perspective on War and Peace', in Gile, W. (gol.) *Sites of Violence: Gender and Conflict Zones*. California: Gwasg Prifysgol California.

Comisiynydd Cam-drin Domestig Cymru a Lloegr (2021) *Safety Before Status*. Ar gael yn: <https://domesticabusecommissioner.uk/wp-content/uploads/2021/10/Safety-Before-Status-Report-2021.pdf>

Comisiynydd Cam-drin Domestig Cymru a Lloegr (2021) *Migrant victims forced to stay with abusers or face destitution because they can't access public funds*. Ar gael yn: <https://domesticabusecommissioner.uk/migrant-victims-forced-to-stay-with-abusers-or-face-destitution-because-they-cant-access-public-funds/>

Dorling, K., Girma, M. a Walter, N. (2012) *Refused: The experiences of women denied asylum in the UK*. Llundain: Menywod dros Fenywod sy'n Ffoaduriaid.

Dudhia, P. (2020) *Will I ever be safe? Menywod sy'n ceisio lloches yn cael eu gwneud yn amddifad yn y DU*. Llundain: Menywod dros Fenywod sy'n Ffoaduriaid. Ar gael yn: <https://www.refugeewomen.co.uk/wp-content/uploads/2020/02/WRW-Will-I-ever-be-safe-web.pdf> (Accessed 20 July 2021).

Freedman, J. (2010) Mainstreaming gender in refugee protection, *Adolygiad Caergrawnt o Faterion Rhyngwladol*, cyfrol 23, rhifyn 4, tudalennau 589-607. [dx.doi.org/10.1080/09557571.2010.523820](https://doi.org/10.1080/09557571.2010.523820).

Friedman, A.R. (1992) Rape and Domestic Violence: The Experience of Refugee Women, *Women & Therapy Journal*, cyfrol 13, rhifyn 1-2, tudalennau 65-78.

Llywodraeth EM (2021) *Strategaeth mynd i'r afael â thrais yn erbyn menywod a merched*. Strategaeth genedlaethol. Ar gael yn: <https://www.gov.uk/government/publications/tackling-violence-against-women-and-girls-strategy> (Accessed: 22 July 2021).

Hopkins, J.C. ac Assami, A. (2021) *Uncharted Territory Review*. Ar gael yn: https://phwwhocc.co.uk/wp-content/uploads/2021/08/Uncharted-Territory-Rapid-Review-19_08.pdf

Hourani, J., Block, K., Phillimore, J., Bradby, H., Ozcurumez, S., Goodson, L., Vaughan, C. (2021) *Structural and Symbolic Violence Exacerbates the Risks and Consequences of Sexual and Gender-Based Violence for Forced Migrant Women*. *Frontiers in Human Dynamics*.

Hubbard, A., Payton, J. a Robinson, A. (2013) *Tiriogaeth Anhysbys: Trais yn Erbyn Menywod Ymfudol, sy'n Ffoaduriaid a sy'n Ceisio Lloches yng Nghymru*. Ar gael yn: <https://orca.cardiff.ac.uk/64055/1/Hubbard%2C%20Payton%20and%20Robinson%20%282013%29%20Uncharted%20Territory.pdf>

Kostovicova, D., Bojicic-Dzelilovic, V. a Henry, M. (2020) Drawing on the continuum: a war and post-war political economy of gender-based violence in Bosnia and Herzegovina. *International Feminist Journal of Politics*, 22(2), tt. 250-272.

Ozcurumez, S., Bradby, H., ac Akyuz, C. (2018). *Beth yw natur SGBV?* Cyfres Papur Gwaith IRIS, Rhif. 27/2019. Birmingham: Sefydliad Ymchwil i Uwchamrywiaeth..

Rohwerder, B. (2016) *Women and girls in forced and protracted displacement*. Canolfan Adnoddau Llywodraethu a Datblygu Cymdeithasol.

Schlecht, J. (2016) *Women's Refugee Commission: A Girl No More: The Changing Norms of Child Marriage in Conflict*. Ar gael yn: <https://www.womensrefugeecommission.org/wp-content/uploads/2020/04/Changing-Norms-of-Child-Marriage-in-Conflict.pdf> (Cyrchwyd 15 Mehefin 2021).

UNHCR (2022) *A month since the start of the war, almost a quarter of Ukraine's population are displaced*. <https://www.unhcr.org/uk/news/briefing/2022/3/623da5894/month-since-start-war-quarter-ukraines-population-displaced.html>

UNHCR (2021) *Global Trends: Forced Displacement in 2020*. Ar gael yn: <https://www.unhcr.org/60b638e37/unhcr-global-trends-2020> (Accessed 20 July 2021).

UNHCR (2011) *Action against Sexual and Gender-Based Violence: An Updated Strategy*. Is-adran Diogelu Rhyngwladol UNHCR. Ar gael yn: <https://www.unhcr.org/uk/protection/women/4e1d5aba9/unhcr-action-against-sexual-gender-based-violence-updated-strategy.html>. (Cyrchwyd 9 Ebrill 2021).

WRC (2019) *More than one million pains. Trais rhywiol yn erbyn dynion a bechgyn ar lwybr canol Môr y Canoldir i'r Eidal..* Comisiwn Ffoaduriaid Menywod. Ar gael yn: <https://reliefweb.int/report/italy/more-one-million-pains-sexual-violence-against-men-and-boys-central-mediterranean-route> (Cyrchwyd 15 Gorffennaf 2021).

WRC (2020) *Sexual Violence against Men and Boys in Conflict and Displacement: Findings from a Qualitative Study in Bangladesh, Italy, and Kenya*. Comisiwn Ffoaduriaid Menywod. Ar gael yn: <https://www.womensrefugeecommission.org/research-resources/sexual-violence-against-men-and-boys-in-conflict-and-displacement-findings-bangladesh-italy-kenya/> (Cyrchwyd: 21 Gorffennaf 2021).

Llywodraeth Cymru (2010) *Strategaeth Hawl i fod yn Ddiogel 2011-2016*. Ar gael yn: <https://gov.wales/written-statement-right-be-safe-strategy-4th-annual-report>

Llywodraeth Cymru (2015) *Deddf Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol (Cymru)*. Ar gael yn: <https://www.legislation.gov.uk/anaw/2015/3/contents>

Llywodraeth Cymru (2015) *Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru)*. Ar gael yn: <https://www.futuregenerations.wales/about-us/future-generations-act/>

Llywodraeth Cymru (2019) *Cenedl Noddfa – Cynllun Ffoaduriaid a Cheiswyr Lloches*. Ar gael yn: https://gov.wales/sites/default/files/publications/2019-03/nation-of-sanctuary-refugee-and-asylum-seeker-plan_0.pdf

UNIVERSITY OF
BIRMINGHAM

